

Усмонхон АЛИМОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий

МУБОРАК БАЙРАМЛАР ШУКУҲИ

Аллоҳ таолога чексиз ҳамду санолар, Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) дурудун саловотлар бўлсин.

Муборак рамазон ташрифи билан дилда қувончи тошган, саховати жўш урган халқимиз бу йил Ватанамиз мустақиллигининг 18 йиллигини бу шарафли ой ичида нишонлайди. Муҳтарам Президентимиз алоҳида таъкидлаганларидек: “Мустақиллик биз учун ўзлигимизни англаш, юрт тинчлиги ва барқарорлигининг, инсон манфаати, эркинлиги ва фаровонлигининг, биз кўзлаган демократик жамият барпо этишнинг гаровидир”.

Алҳамдулиллаҳ, мустақил Ўзбекистонимиз тараққиёт поғоналаридан йилдан-йилга юксалиб борапти. Юртдошларимиз турли соҳаларда ҳавас қилса арзиғулик ютуқларни қўлга киритиб, Ватанамизнинг жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашига сабабчи бўлишяпти. Бутун дунёга ёйилган инқироз шароитида кўпчилик мамлакатлар мутахассисларининг Ўзбекистон тажрибасига қизиқиш билдиришаётгани, муҳтарам Юртбошимизнинг “Юксак маънавият — енгилмас куч”, “Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этиш чоралари ва йўллари” китобларини ўқиб-ўрганишаётгани, таржима қилишаётгани эришган натижаларимизнинг халқаро майдондаги ўзига хос бир эътирофидир.

Айниқса, маънавият, фан ва таълим соҳаларида салмоқли ютуқлар қўлга киритилгани ҳаммага маълум. Истиқлол йиллари Имом Мотурудий, Имом Бухорий, Имом Термизий, Аҳмад Фарғоний, Бурҳонуддин Марғиноний, Маҳмуд Замахшарий каби буюк алломалар, Соҳибқирон Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Заҳириддин Муҳаммад Бобур сингари улғу давлатчи, ҳукмдор боболаримизнинг ибратларга тўла ҳаёти ва меросини чуқур ўрганиш бахтига муяссар бўлдик. Уларнинг истиқоматда бўлган, дафн этилган жойлари кўркам ва обод қилиниб, халқимизнинг қадрли зиёратгоҳларига айлантирилди, ёзган оламшумул асарлари кенг тадқиқ этилиб, минг-минг нусхада чоп этилди. Бугун халқимиз бу маъна-

вий меросдан кенг фойдаланиш, билим ва малакасини ошириш, маънавиятини юксалтириш имконига эга. Айниқса, ёшларимизнинг илм олишлари учун ҳамма эшиклар очилди. Биргина исломий таълим тизимида ҳозир Тошкент Ислам университети, Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислам институти, тўққизта Ислам ўрта-махсус билим юрти, шунингдек, ўтган йили ташкил этилган Имом Бухорий халқаро маркази самарали ишлаётгани фикримиз исботидир.

Бундан икки йил олдин қадимий шаҳарларимиздан Марғилоннинг 2000 йиллик, Самарқанднинг 2750 йиллик, ўтган йили эса Қарши шаҳрининг 2700 йиллик тўйларини тантана қилган эдик. Бу йил мустақиллик байрами шодиёналарига жонажон пойтахтимиз Тошкентнинг 2200 йиллик тўйи ҳам қўшилиб кетяпти. Бу тантаналар Тошкентимизга Ислам маданияти пойтахти дея юксак мақом берилган, Ҳазрати Имом мажмуаси бунёд этилган 2007 йилги хурсандчиликларимизнинг узвий давомидир десак, сира адашмаган бўлаемиз. Байрам арафасида Тошкентни янада кўркам ва фаровон қилиш учун кенг миқёсда бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Шаҳар марказида муҳташам республика Тантаналар уйи қурилди.

Фурсатдан фойдаланиб, барча юртдошларимизни Ватанамиз мустақиллигининг 18 йиллик байрами, пойтахтимиз Тошкентнинг 2200 йиллик тўйи билан чин қалбдан табриклайман. Муборак рамазон кунларида Аллоҳ таолодан халқимизнинг бу азиз байрамларини янада файзли, янада баракотли қилишини сўрайман. Мамлакатимизда олиб борилаётган барча хайрли ишларда Аллоҳ таборака ва таоло меҳнаткаш халқимизга ҳамisha ёру мададкор бўлсин. Омин!

ОМОНАТЛАРНИ ЭГАЛАРИГА ТОПШИРИНГ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

«Аллох сизларга омонатларни эгаларига топширишларингни буюради...» (Нисо, 58).

فَإِنَّ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي

أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ

«...Агар бир-бирларингга ишонсаларинг, ишонч қозонган ўзидаги омонатни топширсин! Аллоҳдан – Парвардигоридан кўрксин...» (Бақара, 283).

Расулulloх (соллаллоху алайҳи ва саллам) айтганлар:

“Сизга ишонганга омонатини топширинг. Сизга хиёнат қилганга хиёнат қилманг” (Имом Аҳмад, Абу Довуд).

“Ким бировдан, у айтганини билдиришни истамаган сўзни эшитса, сир тутишни сўрамаса ҳам, ўша сўз омонат бўлади” (Имом Аҳмад).

“Омонатдорлиги йўқнинг имони йўқ, вафоси йўқнинг дини йўқ” (Имом Аҳмад).

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Нуриддин ҲОШИМОВ

Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад МУҲАММАД

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи
Юсуф САБУРОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН қизи билан Зебунисо
терди.

Манзилимиз:

100069 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-45-62, тел.факс: 227-34-30.
Интернет сайтими: www.hidoyat.uz
Интернет почтаими: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2009 йил 4 августда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2009 йил 7 августда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84^{1/8}. Адади 29000. 571-сон буюртма. «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясида босилди.

Қўл ёзмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос
ва рақамлар учун муаллиф масъул.

Хат юборилганида исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин.
Мақолалар кўчириб босилса ёки иқтибос олинса,
«Ҳидоят»дан олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Кутлов	
Усмонхон АЛИМОВ	
Муборак байрамлар шукуҳи	1
Таянч нуқта	
Омонатларни эгаларига топширинг	2
Масала	
Кўёш тutilганида ўқиладиган намоз	5
Тошкент шахрининг 2200 йиллиги	
Ўткир ҲОШИМОВ	
Тошкентим, она шахрим	6
Яхшиликка чақириш	
Тавба, тазарру қалб шифоси	9
Зебунисо ҲУСАЙН қизи	
Раҳматинг-ла хуш келдинг, Рамазон!	9
Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили	
Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ	
Андижон томонларда	10
Маърифий суҳбатлар	
Сайфиддин ЖАЛИЛОВ	
Эзгу ниятта илм билан етилади	12
Абдулҳамид ИСҲОҚОВ	
Меъёр	14
Шеърят	
Абдулла ОРИПОВ	
Ватан, сен, хур, йўлинг шонли... ..	15
Олисларга саёҳат	
Аҳмад ТУРСУН	
Бенин Республикаси	16
Рангин туйғулар	
Абдуғани СУЛАЙМОН	
Ватан иси	17
Тошкент 2200 ёшда	
Пойтахт йилномаси	18
Тошкент: кеча ва бугун	19
Тадқиқот	
Олимжон МАЗАМОВ	
Ҳадисларнинг жамланиши	23
Тошкент шахрининг 2200 йиллиги	
Сирожиддин АҲМАД	
Маърифатчи олим Шарифхўжа эшон	24
ЎМИ ҳаёти	
Қишлоқ аҳлига эҳсон	25
Мисрлик меҳмонлар	25
Аёллар саҳифаси	
Тўхтагон РАҲИМОВА	
Чит кўйлакнинг чиройи	26
Ёмонликдан қайтариш	
Мукаррамхон ФОЗИЛОВА	
Бидъат-хурофотдан сақланинг	27
Мактубларда манзалар	
Толиб ТУРСУН	
Уста Жамолиддин ҳикояси	28
Анвар ҳожи БОЙМАТОВ	
Мусибатда ҳикмат бор	28
Улугбек ФОФУРОВ	
Беш йилда узилган қарз	29
Яхшиликка чақириш	
Шаҳобиддин ПАРПИЕВ	
Фойдали ва осон ибодат	29
Мовароуннаҳр уламолари	
Руслан ИБОДОВ	
Имом Доримий	30
Тошкент шахрининг 2200 йиллиги	
Ўктам СУЛТОНОВ	
Тошкент масжидлари тарихидан	31
Тўлқин ТҲТАБОВ	
Ҳазрати Имом хиёбонлари	32

Муқовадаги суратларни Дурбек Абдулазиз ўғли (1-бет), Хайруллоҳ Қудратуллоҳ ўғли (2-,3-,4-бетлар) олган.

Фикҳ

РЎЗАГА ДОИР ҲУКМЛАР

4

Рўзадор унутиб бирор нарса еб-ичса; томоғига чанг, пашша ё тутун кирса; баданига ёғ суртса, сурма қўйса, қон олдирса; ўпса, эҳтилом бўлса; оғзини чайганида қолган намни ичига ютса, қулоғига сув кириб кетса; тишлари орасида қолган (нўхатдан кичик) овқатни ютса; тишлари орасидан чиққан оз миқдор қон томоғига кетса; кўзёши ва тернинг бир-икки томчиси ичига кетса, **рўзаси бузилмайди**.

Саҳобалар ҳаёти

Самиъ Анур ЖАҲИН

ДУРРА бинти АБУ ЛАҲАБ

8

Дурра бинти Абу Лаҳаб ибн Абдулмутталиб ибн Ҳошим ибн Абдуманоф ибн Қусай Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакларининг қизидир. Унинг яна бир исми “Сабийя” бўлган деб эҳтимол ҳам қилинади.

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Қочоқлар тўғрисидаги қонун

21

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг қочоқлар ишлари бўйича олий комиссияси раҳбари Антонио Гутеррес билан Қоҳира университети профессори Аҳмад Абдул Вафо ўтказган тадқиқотлар натижасига кўра, қочоқларга алоқадор кўп қонунлар асоси Ислom динининг саховат ва бағрикенглик ғоялари асосида ишлаб чиқилгани маълум бўлди.

Ёмонликдан қайтариш

Зиёвуддин МИРСОДИҚОВ

ИНСОН ҚАДРИНИ
ТОПТАМАНГ

22

Ҳақ-ҳуқуқларини яхши билмайдиган, тинчлик, тансиҳатлик каби неъматлар қадрига етмай, орзу-ҳавасларга, хомхаёлларга берилган кишилар тилёғламачиларнинг қармоғига илиниб қолишяпти. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ким бир қўлни озод этса, Аллоҳ таоло қиёмат кунда қутқарилган инсоннинг ҳар бир аъзоси баробарига халоскорининг аъзоларини дўзадан қутқаради”, деб марҳамат қилганлар.

РАМАЗОН РЎЗАСИ ВА УНГА ДОИР ҲУКМЛАР

Рамазон оии давомида рўза тутиш ақли, балоғатга етган, узри бўлмаган мусулмон эр ва аёлларга фарзидир. Аллоҳ таолога қулиқ ниятида тонг отганидан қуёш ботгунича емай, ичмай ва жинсий яқинлик қилмай туриш рўзадир.

Рўза тутмасликка узр бўлган ҳоллар қуйидагилар:

Мусофирлик. Мусофир сафари давомида қийналса-қийналмаса, рамазон рўзасини тутмаслиги мумкин. Лекин сафари давомида қийинчилик бўлмаса, рўза тутиши фазилатдир. Рамазон оии рўзасини ният қилгач сафарга чиққан киши рўзасини очмаслиги зарур. Агар мусофир юртига кундузи кириб борадиган ё муқим бўладиган бўлса, ўша кун рўза тутиши керак. Агар ўша кун рўза тутмаса, қуёш ботгунича емай-ичмай туриши вожиб бўлади.

Касаллик. Касал киши дардининг зўрайишидан ё чўзилишидан кўрқса, рамазон рўзаси-

ни тутмаса бўлади. Рўза тутган бўлса дарди кучайгач рўзасини очиб юборса, унга каффорат лозим бўлмайди. Агар касал кундузи соғайиб қолса, ўша кун ифтор вақтигача емай-ичмай туриши лозим.

Ҳомиладорлик ва эмизикли бўлиш. Ҳомилала ва эмизикли аёл рўза тутса, ўзи ё боласи қийналса, рамазон рўзасини тутмаслиги мумкин.

Ҳайз ва нифос. Ҳайз ва нифос ҳолатида бўлган аёллар рўза тутишлари мумкин эмас. Рўзадор аёл ҳайз кўриб қолса ё кўзи

рамазоннинг ҳар бир куни учун фитр садақаси миқдориди фида беради. Аммо рамазон ўтганидан сўнг қувватга кириб қолишса, рамазон рўзасини қазо қилиб тутиб беришлари керак.

Мусофир муқим бўлгач, касал тузалгач, ҳомиладор ва эмизикли аёл зарар хавфи йўқолгач, ҳайз ё нифосдаги аёл тоза бўлгач рамазон рўзасидан тутмаган кунларининг қазосини тутиб беришлари лозимдир.

Рўза нияти. “Аллоҳ таоло учун рўза тутаман”, деб кўнгилдан ўтказиш билан рўзага ният

қилинади. Рамазон оии рўзасининг ҳар бир куни учун алоҳида ният қилинади. Қуёш ботганидан кейин эртанги кун рўзасига ният қилса бўлади.

Саҳарлик қилиш суннатдир. Саҳарда уйғонолма қолган киши, кейин бирор нарса емаган ё ичмаган бўлса, рамазон рўзасига қуёш оғмасидан ният қилиб олса бўлади. Агар бирон нарса еб ё ичиб қўйган бўлса, қуёш ботгунича емай-ичмай туриши вожиб ва

“Албатта, яхшилар (мўминлар жаннат) неъматлар(и) ичрадилар. Улар сўриларда, (атрофга) қараб ўтирурлар. Уларнинг юзларида неъматларнинг тароватини (бир қарашда) билиб оласиз. Уларга (жаннатда идишлари) муҳрланган мусаффо майдан ичирилур, у (май)нинг муҳри мушкдир. Бас, мусобақачилар шу (неъматлар) йўлида мусобақа қилсинлар!” (Мутаффифун, 22 – 26).

* * *

“(Бу) улар (дунёда) қилиб ўтган амалларининг мукофотидир. Улар у жойда беҳуда ва гуноҳ (сўз)ни эшитмаслар, фақат (бир-бирларига айтадиган) “салом-салом” сўзинигина (эшитурлар). Ўнг томон эгалари – ўнг томон эгалари (бўлмоқ) не (саодат)дир! (Улар) тикансиз бутазорларда, тизилган бананзорларда, ёйиқ соя (ости)да, оқизиб қўйилган сув (бўйи)да, кўлаб мева (узрак)ки, (улар) туганмас ва ман этилмасдир. Шунингдек, (улар) баланд тўшалган кўрпачалар (устид)адирлар” (Воқеа, 24 – 34).

ёриб нифос қонини кўрса, рўзасини очади. Ҳайз ё нифос қонидан тонг отганидан кейин тоза бўлган аёл ўша кун рўза тутмайди, лекин оғиз очишгача емай-ичмай туриши вожибдир.

Қариллик. Чол ва кампир, агар рамазон рўзасини тутишга қуввати етмаса, тутмайди ва

рамазондан сўнг шу куннинг рўзасини қазо қилиб тутиб беради.

* * *

Ибодатларнинг, жумладан, рамазон рўзасининг қабул бўлиш шarti бузмасдан адо этишдир. Шунинг учун уларга

тааллуқли масалаларни яхши билиб олиш керак.

Рўза қуйидаги ҳолатларда бузилмайди:

Рўзадор унутиб бирор нарса еб-ичса; томоғига чанг, пашша ё тутун кирса; баданига ёғ суртса, сурма қўйса, қон олдирса, ўпса, эҳтилом бўлса, оғзини чайганида қолган намни ичига ютса, қулоғига сув кириб кетса, тишлари орасида қолган (нўхатдан кичик) овқатни ютса, тишлари орасидан чиққан оз миқдор қон томоғига кетса, кўзёши ва тернинг бир-икки томчиси ичига кетса, **рўзаси бузилмайди.**

Рўзадор хато қилиб – қуёш ботмаганида ботди деб ўйлаб бирор нарса еб, тонг отганида отмабди деб ўйлаб саҳарлик қилиб, оғиз чайганида ичига сув кетиб оғзини очиб қўйса; рўза тутганини эсидан чиқариб бирор нарса еб ё ичиб қўйганидан сўнг, рўза тутгани эсига тушса ҳам еб-ичишни тўхтатмаса; ичини ювса; бирор нарса бурнига томизса; одатда ейилмайдиган нарсаларни ютса; томоғига ёмғир томчиси ё қор учкунни кирса; бировнинг мажбурлаши билан еса ё ичса; қасдан қусса ё қусуғини қайтарса; тиши орасидан кўп қон чиқиб ичга кетса; тишлари орасига кириб қолган нўхатдек ё ундан катта овқат юқини ютса, **рўзаси бузилади ва бир кунига бир кун қазо тутиб бериш лозим бўлади.**

Рамазон рўзасини тутган киши атайлаб бирор нарса еса ё ичса ё яқинлик қилса, рўзани бузмайдиган ишларни (қон олдириш, аёлни ушлаш) қилиб, рўзам бузилди, деб ўйлаб еса ё ичса, бир кунига бир кун қазо ва каффорат лозим бўлади. Рўзани қасдан бузиш каффорати бир қул озод қилиш, қул тополмаса, олтмиш кун кетма-кет рўза тутиш, бунга ярамаса, олтмиш камбағални тўйдиришдир.

2009 йил июлининг 22-куни қуёш тутилди. Албатта, ҳар икки-уч йилда қуёш тутилиб туради, лекин бу галгиси жуда узоқ (7 дақиқага яқин) тутилгани билан юз йилларда бир содир бўладиган нодир ҳодиса экан. Олимлар кейинги шунақа тугилиш 128 йил ўтиб бўлишини тахмин этишяпти. Тўла тутилган ҳолатини бир қатор Жануби-шарқий Осиё мамлакатларида кузатишди, бизнинг мамлакатда қуёшнинг чорак бўлагидан каттароқ парчаси тўсилганини кўрдик. Биз қуёш тугилиши ҳодисасига Аллоҳнинг иродаси билан юз берадиган ҳодиса деб қараймиз, айна чоқда махсус кусуф намози ўқилиши кераклигини ҳам биламиз. Ибодатнинг шу тури ва бу пайтда қилинадиган дуолар ҳақида маълумот берсаларинг.

Жовли ЭШБОЕВ,
Шеробод тумани

ҚУЁШ ТУТИЛГАНИДА ЎҚИЛАДИГАН НАМОЗ

Қуёш тутилганида (кусуф) шини, балолардан, шайтон ва намоз ўқиш суннатдир. Кусуф нафс қутқусидан асрашини намози икки сўраб дуо-илтижо қилади. Қавм ичида “омин” деб туради.

Агар жума намозини ўқиб берадиган имом у жойда йўқ бўлса, кишилар кусуф намозини танҳо-танҳо ўқишлари лозим.

Намоз ўқиш макруҳ бўлган вақтларда қуёш тутилса, кусуф намози ўқилмайди. Фақат дуо қилинади.

(“Ҳидоя”, “Оламгирия”, “Радул мухтор”)

Ўткир ҲОШИМОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ТОШКЕНТИМ, ОНА ШАҲРИМ

Ватан танланмайди, деган гап бор. Фарзанд ота-онасини танламагани каби инсон ҳам Ватанини танламайди. Зеро, кимнинг қачон, қаерда туғилиши Аллоҳнинг хоҳишига боғлиқ. Лекин ҳар ким онасини яхши кўрганидек юртига ҳам гўдаклигиданоқ меҳр кўяди.

Яратганга шукрлар бўлсин, мен Ўзбекистондек гўзал Ватанда, Тошкентдек қадимий ва шукҳли бир шаҳарда туғилганман.

Тошкент биқинидаги боғ-роғларга кўмилган Дўмбиравот қишлоғида туғилиб, болалигим ўтди. Тошкентдек шаҳри азимда ўқиб, вояга етдим.

Барча йирик шаҳарлар каби Тошкентнинг бошидан ҳам яхши-ёмон кунлар кўп ўтган, жангу жадаллар бўлган. Юнон, мўғул истилолари, устига-устак хонлик, амирилик, бекликларнинг ўзаро қирпичоқ бўлишлари... Шунга қарамай, Тошкент ҳар гал қаддини ростлайверган.

Ўтган асрда ҳам Тошкент Ўрта Осиёда энг нуфузли, обрў-эътиборли шаҳар эди. Кўшни республикалар сиёсат, фан, адабиёт ва санъат арбобларининг кўпи Тошкентда илм олишган. Тошкент минтақада кечган кўп тарихий воқеаларнинг марказида турган.

Осиё ва Африқо ёзувчилари анжуманлари, Осиё, Африқо ва Латин Амриқоси мамлакатлари кинофестиваллари Тошкентда мунтазам ўтказиларди. 1966 йили Покистон билан Ҳиндистон ўртасида зиддият чиққанида икки давлатни муроसाга келтирган халқаро йиғин ҳам Тошкентда бўлган. Тошкентга тинчлик, дўстлик шаҳри деган ном бежиз берилмаган.

Бир воқеа эсимдан чиқмайди. Етмишинчи йиллар эди, денгиз бўйига дам олишга бордим. Бир куни кексароқ рус киши ўзбекчалаб: “Сиз ўзбекмисиз?” деб сўради. “Ҳа”, десам, мен билан қайтадан саломлашди. Сўнг ташқарига чиқиб, узоқ суҳбатлашдик. “Бешоғоч қалай, мачит жойидами?” деб сўради. “Сиз Бешоғочни қаердан биласиз?” десам, яйраб кулди. “Мен самарискаман”, деди-да, ҳаммасини бир бошдан айтиб берди.

Советлар мамлакатининг ҳамма ерида қаҳатчилик бошлангани (ўтган асрнинг ўттизинчи йиллари)да Волгабўйи, Самара губерниясидан мингминглаб ночор кишилар Тошкентга келади. Машҳур адиб Александр Неверовнинг “Тошкент — нон шаҳри” китоби ва шу асар асосида Шухрат Аббосов суратга олган филмда ўша воқеалар гоёт таъсирили ифодаланган. “Ўшанда Тошкент бизнинг жонимизга ора кирди, — деди янги танишим эҳтиром билан. — Мен у пайтда ёш бола эдим. Оиламиз билан Бешоғоч яқинидаги мачитда кўп йиллар яшадик...”

Шундай қилиб, самаралик собиқ “ҳамюртим” билан қадрдон бўлиб қолдик. Унинг “мачит” дегани эса Тошкент тарихида ёрқин из қолдирган мўътабар инсон Абулқосимхон эшон қурдирган мадраса экан...

1850 йили мазкур мадрасани “Хонақойи мўйи муборак”ка кўшиб қурдиргани Абулқосим эшоннинг узоқни кўзлаган, имони комил шахс эканини исботлайди.

Абулқосимхон эшон ўзи қурдирган мадраса ва “Хўжа Аҳроп Валий” мадрасасида кўп йиллар дарс беради. Ўша пайтда чиқадиган “Туркистон вилоятининг газити” муҳаррири, тарихчи олим Николай Остроумов 1885 йили Абулқосимхон эшон ҳақида бундай ёзади: «Мен у киши билан турли масалалар ҳақида икки соат суҳбатлашдим. Олим киши бўлгани учун ўқувчиларга тарбия бериш ниятида ўттиз минг сўмга яқин пул сарфлаб, Бешоғоч даҳасидаги ҳовлиси ёнида пишиқ гиштдан мадраса бино эттирган. Мадрасада баъзан юз, баъзан эллик талаба ўқиши учун йилига икки минг сўм сарфлайди. Мен Туркистон генерал-губернаторининг ижозати билан 1885 йил 22 июнда ўлкада дарахтлар ва гулларни яхши парвариш қилиш борасида кўргазма уюштираётганимизни айтганимда, Абулқосимхон эшон: “Дарвоқе, деҳқончиликка машғул бўлмоқ Худойи таолонинг кароматидур. Марҳум қиблагўҳимдан пул қолган эмас. Мазкур мадрасани ва анда бўладурғон тамомий харажатларни деҳқончиликдан

ҳосил қилиб турибман”, деб бизга жавоб қайтарди...»

Сухбат илм-маърифат масаласига келиб тақалганида Абулқосимхон эшон Остроумовга бундай деган экан: “Одамзотнинг нафси таомсиз ўлганидек, илмсиз одамнинг дили ўликдир!”

Аллоҳга шукр, мустақиллик шарофати билан Бешоғочда ҳам катта ободончилик ишлари қилинди. Президентимиз қарори билан Алишер Навоий номидаги Миллий боғ барпо этилди. Ҳозир мадраса биносига ўнлаб ёш хунармандлар амалий санъат сирларини ўрганишмоқда.

Ўтган асрда Тошкент ўзининг энг муҳим — пойтахтлик вазифасини тўлиқ ўтади.

1968 йили Алишер Навоий ҳазратлари туғилганининг 525 йиллиги нишонланди. Ёш ёзувчилар қатори менга ҳам меҳмонлардан хабар олиб туриш вазифаси юкланди. Бир куни меҳмонларни шаҳар яқинидаги илғор хўжаликка таклиф этишди. Зиёфат бўлди. Кечга томон уларни “Тошкент” меҳмонхонасига қўйиб кетмоқчи эдим, биттаси галати савол бериб қолди. “Тошкент қайси республиканинг пойтахти?” деб сўради у. Ростини айтсам, гашим келди. “Сиз неча кундан бери Ўзбекистонда юрганингизни билмайсизми, жаноб?” десам, истеҳзоли кулди-да, бирма-бир санаб кетди:

— Биз Оржоникидзе районида бордик, тўғрими? Ундан Луначарский деган кўча билан орқамизга қайтдик. Куйбишев, Киров кўчаларидан ўтиб, “Пролетарская” деганини кўрдик. Охири, Ленин кўчасидан юриб, меҳмонхонага келдик. Хайрият, рўпарада Навоий театри бор экан. Нима, сизларда номи қадрланишга арзийдиган шахс йўқми, эслайдиган тарихий воқеалар бўлмаганми?

Начора, унинг гапи тўғри эди!

Тошкентнинг қоқ марказидаги хиёбонда олдин Сталиннинг ҳайкали бўларди. Болалигимда кўрганман. Унинг “халқлар отаси” эмаслиги аниқ бўлгач, ўрнига Карл Маркснинг кичикроқ уйдек келадиган калласини ўрнатиб қўйишди.

Ватанимиз мустақиллиги тарихий адолатни тиклади. Худди шу хиёбонда юртимиз бой тарихини кўрсатувчи Темурийлар тарихи Давлат музейи очилди.

Қисқа вақт ичида амалга оширилган бунёдкорлик ишлари ўтган бутун бир аср давомида ҳам қилинмаган эди. Уч йил олдин Тошкентга келган одам бугун уни танишга қийналиб қолиши муболаға эмас.

Ҳар қандай юртни, аввало, ўша юрт одамлари дунёга танитади. Ўзбекистон асрлар давомида олиму уламолар, зукколар Ватани бўлган. Юртимизнинг ҳамма вилоятларида туғилиб вояга етган катта шахслар кўп. Тошкентда киндик қони томиб, эл фаҳрига айланган инсонлар ҳам оз эмас.

Тошкентлик моштабиблар сулоласининг тарихи Соҳибқирон Амир Темур бобомиз замонларига етиб боради. Моштабибларга ўн тўққизинчи асрда Туркистон генерал губернаторининг ҳам иши тушган.

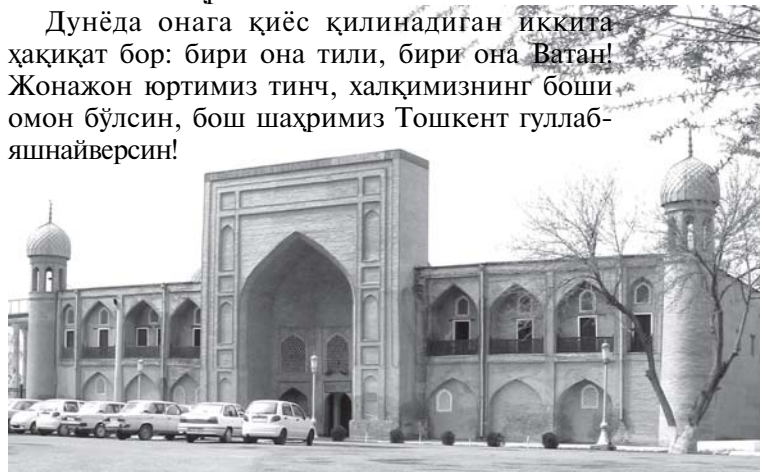
Сулола вакили раҳматли Абдужаббор ҳожи ибратли бир воқеани айтиб берган эди. Қирқ уч ё қирқ тўртинчи йилнинг айни қаҳратон қиш кечаларидан бирида эшик тақиллайди. Бирон беморга ёрдам керак бўлиб қолгандир, деб қарашса, остонада ҳарбий кийим кийган, елкаси оша ҳарбийларнинг халтачасини ташлаб олган одам турган эмиш. Уйга таклиф қилишибди. Нима ёрдам кераклигини сўрашса, бояги одам кекса Моштабибга бундай дебди:

— Қирқ биринчи йили кўпқарига чошиб, оёғим синган эди. Ўшанда мени даволагансиз. Орада уруш бошланиб, фронтга кетдим. Юртга омон-эсон қайтсам, табибни албатта зиёрат қилман, деб кўнглимга тугиб қўйган эдим. Худога шукр, ниятимга етдим, — деб халтачасидан борини чиқариб, дастурхонга тўкибди... Табиблар оиласи егуликларни қўшнилар билан баҳам кўришибди.

Бугун 2200 йиллигини нишонлаётган шаҳримиз тақдирида рўй берган том маънодаги буюк ўзгаришлардан яна бири — шубҳасиз, шаҳар маънавий ҳаётида, муқаддас динимизга муносабатда аниқ кўринади. Тошкентда Ислом университети очилиши, бу илм маскани учун янги муҳташам бино қурилгани, Тошкентнинг “Ислом маданияти пойтахти” деб эълон қилиниши, гўзал ва маҳобатли “Ҳазрати Имом” мажмуаси бунёд этилиши — буларнинг барчаси мустақиллик меваларидир.

Хизмат юзасидан кўп мамлакатларда бўлганман. Дунёда бир-биридан чиройли, бир-биридан файзли шаҳарлар кўп. Бироқ мен учун дунёда энг гўзал, энг қадрдон шаҳар Тошкент! Чунки у менинг она шаҳрим!

Дунёда онага қиёс қилинадиган иккита ҳақиқат бор: бири она тили, бири она Ватан! Жонажон юртимиз тинч, халқимизнинг боши омон бўлсин, бош шаҳримиз Тошкент гуллаб-яшнайсин!

Самъ Анур ЖАҲИН

ДУРРА БИНТИ АБУ ЛАҲАБ

Дурра бинти Абу Лаҳаб ибн Абдулмутталиб ибн Ҳошим ибн Абдуманоф ибн Қусай Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакиларининг қизидир. Унинг яна бир исми “Сабийя” бўлган деб эҳтимол ҳам қилинади.

Ибн Асокир айтади: “Зайд ибн Ҳориса Дурра бинти Абу Лаҳабни никоҳига олган”.

Абу Бакр Сиддиқ (розийаллоҳу анҳу) Зайднинг отаси Ҳориса ибн Навфални Маккага волий қилганлар. Сўнгра у Мадинадан Басрага кўчиб ўтган ва Абдуллоҳ ибн Омирнинг волийлиги даврида ўзига бир уй қуриб олган. Сўнгра ҳазрати Усмон (розийаллоҳу анҳу) замонларида оламдан ўтган.

Тарихчи Ибн Ҳиббон Дуррани саҳобиялар қаторида зикр қилиб ўтган. Дурра Исломни қабул қилиб, Мадинага кўчганлардан. Шунингдек, Дурра Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) ва Оишадан (розийаллоҳу анҳо) ҳадис ривоят қилган. Дуррадан эса Али (розийаллоҳу анҳу), Абдуллоҳ ибн Умайр ва бошқалар ҳадис ривоят қилишган.

Жафар ибн Муҳаммад отасидан, отаси бобосидан ва бобоси ҳазрати Алидан, Али ибн Абу Толиб (розийаллоҳу анҳу) эса Дурра бинти Абу Лаҳабдан ривоят қилган ҳадисда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Тирикка майит билан озор етказилмайди”, деганлар.

Абу Ҳурайра Аммор ибн Ёсирдан (розийаллоҳу анҳумо) ривоят қилади: «Дурра бинти Абу Лаҳаб Мадинага кўчиб келди ва Рофеъ ибн Муалло Зарқийнинг уйига тушди. Шунда унинг ёнида ўтирган Бани Зариқ аёллари унга: “Аллоҳ таоло: «**Абу Лаҳабнинг қўллари қуригай – ҳалок бўлгай!** (Аниқки) **у қуриди – ҳалок бўлди**» (Масад, 1) деган, сен Абу Лаҳабнинг қизисан, бу ерга келишинг сенга фойда бермайди”, дейишади. Шунда Дурра Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ҳузурларига бориб, аёлларнинг гапларини айтиб беради. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) уни тинчлантирдилар ва: “Ўтир”, дедилар. Одамлар билан пешин намозини ўқиб бўлгач, минбарда бир муддат турдилар, сўнг: “Эй инсонлар, нима учун менга аҳлим борасида озор берасизлар. Аллоҳга қасамки, менинг шафоатим қиёмат кунда албатта яқинларимга етажакдир”, дедилар».

Дурра бинти Абу Лаҳаб (розийаллоҳу анҳо) айтади: «Бир киши Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) минбарда эканларида ўрнидан туриб: “Эй Аллоҳнинг расули, қандай инсон энг яхши?” деб сўради. Расулulloҳ (алайҳиссалом): “Одамларнинг яхшиси... тақводоридир. Яна, яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтарувчилари ва силаи раҳми боғловчиларидир”, дедилар».

Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Дурра бинти Абу Лаҳаб Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳузурларига келди ва: “Мен дўзах ўтинини орқалаган кишининг қизи эмишман. Одамлар менга шундай деб бақиришяпти”, деди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қаттиқ безовта бўлдилар ва ўринларидан туриб: “Одамларга нима бўлди, улар менга насабим ва қариндошларим борасида озор етказишяпти. Огоҳ бўлинглар, кимдаким насабим ва қариндош-уруғимга азият берса, менга озор берибди. Ким менга озор берса, Аллоҳга (азза ва жала) озор берибди”, дедилар».

“Расулulloҳ атрофидаги аёллар” китобидан
Яҳё ҲАБИБУЛЛОҲ
тайёрлади.

“Эй имон келтирганлар! Аллоҳга чин тавба қилинлар, шояд Раббингиз сизларнинг гуноҳларингизни ўчириб, остидан анҳорлар оқиб турадиган (жаннатдаги) боғларга киритса!” (Таҳрим, 8); “Барчаларинг Аллоҳга тавба қилинлар, эй мўминлар! Шояд, (шунда) нажот топсаларинг” (Нур, 31); “...Албатта, Аллоҳ (шунгача билмай йўл қўйган хатоларидан) чин тавба қилувчиларни ва обдон покланиб юрувчиларни севади” (Бақара, 222).

Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Гуноҳларидан холис тавба қилган киши ҳеч бир гуноҳ қилмаган киши кабир”, деб марҳамат қилганлар (Имом Муслим).

Тавба, тазарру қалб шифоси

Уруғ қатқалоқ ерни ёриб чиқолмайди, уни юмшатиш керак. Гуноҳлар қалбни қотиради. Тавба эса қалбни юмшатади, поклайди. Тавба қалб шифоси, қалбга роҳат бағишловчи неъматдир.

Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Эй инсонлар! Аллоҳга тавба қилинлар ва Ундан доимо гуноҳларингни кечирингиз! Мен Аллоҳга ҳар куни юз марта тавба қиламан”, деганлар (Имом Муслим).

Тавба, тазарру Аллоҳга илтижо қилиш ва Унинг газабидан ўзни четга олишдир. Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Сизларга касалликларинг нималигини ва ундан шифо топиш йўлини айтмайми? Касалларинг гуноҳларингиз, унинг давоси истиғфордир”, деб марҳамат қилганлар (“Рамуз ул аҳодис” китобидан).

Жунайд Бағдодий айтади: “Тавба, тазаррунинг уч маъноси бор: пушаймон бўлиш, такрор гуноҳ қилмасликка қарор қилиш ва ўтказган ситамларига кечирим сўраб, ноҳақ олган нарсаларини эгаларига қайтариб, хусуматдан халос бўлишдир”.

Яҳё ибн Муоз айтади: “Тавба қилиш гуноҳларнинг ҳаммасини йўқ қилади”.

Мўмин киши гуноҳларни кичик санамайди. Айбларини тоғлар каби билиб, истиғфор айтади.

Холид ШАРИФ
тайёрлади.

РАҲМАТИНГ-ЛА ХУШ КЕЛДИНГ, РАМАЗОН!

Аллоҳ таоло айтади: “**Рамазон ойи одамлар учун ҳидоят (манбаи) ва тўғри йўл ҳамда ажрим этувчи ҳужжатлардан иборат Куръон нозил қилинган ойдир. Бас, сизлардан ким бу ойда (ўз яшаш жойида) ҳозир бўлса, рўзасини тутсин...**” (Бақара, 185).

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар: “Кимда-ким ишониб ва ажрини фақат Аллоҳдан умид этиб рамазон рўзасини тутса, аввалги гуноҳлари кечирилди” (Имом Бухорий).

“Хуш келдинг, эй Рамазон ойи!” дея ўн бир ойнинг султониغا пешвоз чиқамиз. Бу муборак ой раҳмату мағфиратлар билан ҳузуримизга хуш келади. Аммо биз уни хуш қаршилаётми?!

Майдон тайёр, уруғ қада, уни чин ихлосинг билан суғор, дуо билан ишлов бер ва раҳмат ёмғирларига ҳавола қил... Кечирингли Аллоҳ

лутф ва карам шабадаларини йўллагай, иншааллоҳ... Рамазон сенга “йиғим-терим” мавсуми бўлсин.

Рамазоннинг бўйи ражаб ва шаъбонда бор эди. Муборак ой куну тунга омонлик, сахарлик ва ифторлик дастурхонига барака, дуолар ижобати, намозларнинг қабули каби ҳисобсиз фазилатлар билан келмоқда... Биз уни нима билан кутяпмиз?..

“**Қадр кечаси минг ойдан яхшироқ!**” (Қадр, 3). Бу дегани саксон уч йилдан кўпроқ умр дегани. Шу вақт ичида топиш мумкин бўлган ажрни Аллоҳ бир кечага жойлади. Дуолар мустажоб бўладиган ойда дуо қилайлик, ушбу кечанинг саодатига эришиш насиб қилсин!

Марҳаматга тўла бу ойни бўш қўллар билан кузатиб қолувчилардан қилма бизни, Аллоҳим!

Зебунисо ХУСАЙН
қизи

АНДИЖОН ТОМОНЛАРДА

Андижон вилояти аҳолиси икки ярим миллиондан ортиқ, катта қисми қишлоқларда яшайди. Истиқлолгача Андижонда ўн иккита масжид бўлган, улар ҳам асосан шаҳарларда эди. Ҳозир 181 та жомеъ масжиди ишлаб турибди.

Балиқчи тумани вилоятнинг шимоли-ғарбида, худудидан Қорадарё, Манзилсой, Чинободсой, Катта Андижон канали оқиб ўтади. Қадим туркий тилда “балиқ” – “шаҳар”, “балиқчи” эса “шаҳарлик” деган маънони билдиради. Хитой пойтахти Пекин ҳам қадимда Хонбалиқ (Хоншаҳри) деб аталгани маълум. Балиқчи тарихини ўрганганлар бу ер қадимда шаҳар, обод маскан бўлган, дейишади.

Тумандаги саккиз қишлоқ фуқаролар йиғини худудидан 15 та масжид бор. “Мулла Хидирали” жомеъ масжиди Чинобод қишлоғида. Бу жомеъ ўтган аср 90-йиллари бошида шу ерлик оқсоқол Акром ҳожи Хидиров бошчилигида ҳашар йўли билан қурилган. Бир вақтда минг

киши намоз ўқий олади. Бу йил масжидни таъмирлашга киришилди. Биз масжидда бўлган чоғимиз хонақоҳ ичкараси сошлаб бўлинган, усталар айвонларни тузатишар эди. Ҳовлида ўтирган Иброҳим Тўхтабоев (81 ёш), Жалолиддин Исҳоқов (68 ёш), Абдуқаҳҳор Тўлашев (71 ёш) каби отахонлар билан суҳбатлашдик. Улар Чинобод қишлоғи ободончилиги жонкуярларини дуо қилишди.

Сўфи ота қишлоғига келдик. Ўнгда, сал пастликда азим чинорлар остида чойхона, соя-салқин сўрилар. Ҳовуларда Учбулоқнинг зиллол ва ширин суви. Яқинда бу жойлар дам олувчилар учун алоҳида созланибди. Мириқиб сув ичдик. Сўнг “Сўфи ота” жомеъ масжидига кирдик. Қишлоқ аҳли айтишича, Сўфи ота авлиё киши бўлган, масжид икки асрча олдин қурилган. Ҳовлидаги қари тут, эски хонақоҳ бу фикрни тасдиқлайди.

Йўл-йўлакай Чўжа, Гўравон, Учбулоқ, Мирзо бошчек, Шераличек, Қиёли қишлоқларини оралаб Олтинкўл туманига ўтдик. Ҳали-

гина осмоннинг шарқи-жануб томонида кичкина қора булутча кўрингандек бўлувди. Кутилмаганда бутун осмонни булут қоплаб, ёмғир уриб берди. Хайрият, машина ичидамиз. Кўп ўтмай ёмғир тинди, ҳаво очилиб кетди. Ёз ёмғирини унутиб бўлармиди? Шунда ҳамроҳимиз Олтинкўл тумани бош имом-хатиби Қўлдошали Тўраев икки дондан ўрик тутди. Ўриклар нақ шафтоли-

дай келарди. Одатда каттароқ меванинг таъми чучмал бўлади. Бу ўриклар эса жуда ширин эди. Номини сўрадим. “Пошшо ўрик” дейишаркан.

Бу ўрик Қўлдошали домланинг боғидан. Домла бўш пайтлари боғ-

томорқасида ишлар, дарахтларни улама (пайванд) қилар экан. Бу йил ўн икки кутуда асалари боқишни ҳам бошлабди.

Олтинкўл туманида 160 минг аҳоли яшайди. Ўн учта жомеъ масжиди бор. Уларнинг кўпида қурилиш-таъмирлаш ишлари кетяпти. “Миробод”, “Далварзин” жомеларида шароитлар намунали экан. Сўнг қурилиш-таъмирлаш ишлари кетаётган “Ҳазрати Умар”, “Олтинкўл” жомеъ масжидларида бўлдик.

“Хоннинг боғи” масжидига келганимизда шом азони янгради. Намоздан сўнг қишлоқ оқсоқоллари билан танишдик, дарвозахона қураёт-

ган усталар билан сўрашиб, Андижон шаҳрига йўл олдик.

Андижон шаҳрида ҳозир 20 та жомеъ ишлаб турибди. Ҳамроҳимиз шаҳар бош имом-хатиби Валижон Сиддиқбоев йўл-йўлакай ёшлар тарбиясига, ёш оилаларнинг бошданоқ мустаҳкам бўлишига алоҳида эътибор берилаётгани ҳақида гапирди.

Янгибозор мавзеидаги “Пистамозор” жомеъ масжиди тўқсонинчи йиллар бошида очилган. 2003 йили масжид кенгайтирилди, янги таҳоратхона қурилди. Бу ерда

Муҳйиддин Махдум” Ислон ўрта-маҳсус билим юртида ҳам бўлдик. Мадраса устозларининг таълим-тарбия савиясини ошириш борасидаги янги режалари билан танишдик. Илмасканида дарсхоналар

қайта жиҳозланиб, таҳоратхона қурилатган экан.

Асака туманида ўн еттита жомеъ мавжуд. “Ҳолид ибн Валид” жомеига бундан икки йил олдин ҳам кириб ўтган эдик. Бу жомеъ Андижон вилоятидагина эмас, юртимизда ҳам энг катта масжидлардан. Уч қаватли хонақоҳида кўп минг киши намоз ўқиши мумкин.

Масжид ҳовлисига кириш билан ўнгдаги қатор хоналарга кўз тушади. Унда имом-хатиб, ноиблари хоналаридан ташқари кутубхона, меҳмонхона, никоҳ ўқийдиган алоҳида хоналар бор. Чап томонда эса замонавий таҳоратхона.

Икки йил ичида анча ўзгаришлар бўлибди, масжид худуди обод қилинибди. Асосий хонақоҳнинг ўнг томонида китоб дўкони очилибди. Чап тарафдаги кичик хонақоҳ алоҳида жиҳозланиб, туман ҳожилари, умрачилари билан ўқув сабоқлари олиб бориляпти.

Хонақоҳ устунларидаги токчаларга китоб, журнал, газит қўйилган. Дори-дармон қутиси ҳам бор.

Ю қ о р и Бўз қишлоғидаги “Мулла Абдулазиз” жомеъ масжиди хонақоҳи икки қаватли қилиб солинган. Безаклари ниҳоят бежирим ва шарқона. Жомеъ 2007 йили қайта таъмирланди.

Тумандаги

Ниёз Ботир қишлоғининг ҳам донғи кетган. Кишилари меҳнаткаш. Сабзавотлари бўлиқ, мевалари шигил бўлади. Қишлоқдаги “Муҳаммад Солеҳ ҳожи” жомеъ масжиди жуда кўркам.

Масжид кутубхонасида Муҳаммад Солеҳ ҳожи ҳаёт йўли акс эттирилган бурчак билан танишдик. Диний қадриятларимиз камситилган бир даврда яшаган раҳматли Муҳаммад Солеҳ ҳожи ўтган асрнинг қирқинчи йилларидан Фарғона водийининг бир қанча жомеларида имом-хатиблик қилади, Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармасининг вакили бўлади. Умри сўнггида Ниёз Ботир қишлоғидаги ушбу масжидда (2006 йил 18 июлгача) имом-хатиблик қилди (Аллоҳ раҳматиға олган бўлсин).

Қисқаси, Андижон вилояти масжидларида ҳам шароитлар тобора яхшиланмоқда. Бу ишга илмли, жонкуяр имом-хатиблар бош-қош бўлишяпти.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ,
Андижон

ҳам усталар эрталабдан ишга киришган, масжид устига гумбаз ўрнатиш ҳаракатида. У буюртма билан Хитойдан келтирилибди.

“Жиддаи Муборак” жомеи шаҳардаги муҳташам масжидлардан. Меъморий ечими ҳам ўзига хос. Жомеъ серфарзанд онахон Ҳамидахон Узоқова ташаббуси билан қурилиб, 1993 йили ишга туширилган.

“Имом Аъзам” жомеъ масжидида, сўнг “Сайид

ЭЗГУ НИЯТГА ИЛМ БИЛАН ЕТИЛАДИ

Тарихчи олим Сайфиддин Жалилов билан суҳбат

— *Ассалому алайкум, Сайфиддин ака! Табиий, тарихчи олимдан энг олдин туғилган юртининг ўтмиши сўралади. Хузурингизга шу ниятда келдик. Суҳбатимиз бошида Андижоннинг ўтган кунлари ҳақида гапириб берсангиз.*

— Киндик қоним томган, кўздай яқин шаҳрим Андижон тарихини ўрганишга йигирма беш йилим кетган. Қадимий қалъа қолдиқлари, тепаликлар, сув иншоотлари, катта-кичик ариқлар, уларнинг номлари менга қадрдон. Аслига оид бирон бир маълумот, янгилик топсам, боладай яйраб кетаман. Бу изланишларнинг бир натижаси ўлароқ 1989 йили “Андижон” тарихий очерклар тўплами нашр этилди. Китобда Андижоннинг ёши икки мингдан катта деган фикрни айтганман.

Мутахассисларнинг фикрига кўра ҳам, Фарғона водийида Ўзган, Ўшдан кейин энг ёши улуғ шаҳар Андижон ҳисобланади.

“Тарихи Табарий” да Қутайба ибн Муслим футуҳотлари даврида аввал Бухоро, кейин Фарғона водийи, жумладан Андижон ҳам Ислом билан ша-

рафлангани айтилади. Мўғуллар босқини пайтида Андижон вайрон бўлади. Аммо бу ҳол кўп давом этмаган. Ҳамидуллоҳ Қазвинийнинг “Нисбатул қулуб” асарида Андижонга “Қуббатул Ислом” (Исломнинг чўққиси) деган шарафли ном берилгани ёзилган. Бу давр XIV асрнинг иккинчи ярмига тўғри келади. Бу пайтда Андижонни Исломга кирган Ҳайду Туво (шарқ, араб манбаларида, халқ орасида “Дуво” шаклида учрайди) исми мўғул ҳокими бошқарган. У ҳақда ушбу асарда “Андижонни қайтадан обод қилди” дейилади. Андижонда у катта масжид ҳам солдиради.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг отаси Умаршайх Мирзо даврида Андижон Фарғона давлатининг пойтахти бўлган. У давлатни ўттиз икки йил шу ердан бошқаради. 1494 йили Ахсиқатдаги ёзги қароргоҳида Умаршайх ҳалок бўлган, ўн икки ёшли Бобур тахтга ўтиради.

Шундан кейинги асрларда ҳам водий шаҳарлари ичида илм-фан, маданият, иқтисодий тараққиёт жиҳатидан Андижоннинг мавқеи, нуфузи баланд бўлган. Айниқса, Қашқар, Хўтан, Ёркент томонлар билан савдо, элчилик алоқалари Андижон орқали бўлар эди.

— *Шу ўринда адабиёт, санъат ривожига ҳисса қўшган, биз билган-билмаган андижонийлар ҳақида ҳам тўхталсангиз.*

— Улар кўп. Айниқса, Умаршайх Мирзо ва Бобур даврларида кўплаб шоирлар, адиблар, олим ва маданият ходимлари Андижонда тўпланишган. Бу ҳақда ҳазрат Алишер Навоий-

нинг “Мажолисун нафоис” асарида ҳам маълумот берилади. XVI асрга оид қимматли манба Ҳасанхожа Нисорийнинг “Музаққири аҳбоб” — “Дўстлар ёдномаси” да эса бирталай салоҳиятли андижонликлар зикр этилган.

Мен, Андижонда яшаб, адабиёт тарихида из қолдирган ўттиздан ошиқ шоир ва адиб номини аниқладим. Улар рўйхатини тузиб, андижонлик адиблар тарихини яратайлик дея вилоятда бу ишга масъул идораларга мурожаат қилдим. Бу иш кун тартибида турган вазифаларимиздан биттаси. Бундан ташқари, илм-фан ва маънавиятимизга катта ҳисса қўшган, бугун унутилаёзган андижонийлар бор.

— *Чиндан ҳам Андижон қадимдан илм-маърифат марказларидан бўлиб келган. Бу ерда қанча-қанча тарихий масжид-мадрасалар қурилган, кўплаб олим уламо ўтган...*

— “Бобурнома”да “Намозгоҳ” жомеи тилга олинади. Бувасаддин қабристониининг қириш қисмида, “Қардошлар” қабристониининг чап ёнида эски масжид қолдиқлари топилди. Афсус, “Намозгоҳ” масжиди зилзила оқибатида тамоман бузилиб кетган. 1884 йили эски шаҳарда “Жомеъ” масжид-мадрасаси қурилиши бошланган. Бу иншоот қурилишида Манталвой исми киши “Намозгоҳ” харобаларидан қолган тупроқни 200 — 300 аравада “Жомеъ” хонақоҳи ўрнига ташитади. Масжид қуриладиган жой икки-уч метрча баланд кўтарилади. “Жомеъ” масжид-мадрасаси ўн йил давомида

қурилган. Аммо 1902 йили декабрда бўлган кучли зилзилада масжид минорасининг кошинли белбоғлари кўчиб тушади. XIX асрнинг охири — XX асрнинг бошида Андижонда “Жомеъ”ни ҳам қўшиб ҳисобласа, тўққизта мадраса бўлган. “Абдурахмон офтобачи”, “Қорабура”, “Қаландархона” уларнинг машҳурларидан.

Албатта, илм масканларида даврнинг етук уламолари дарс беришган. Шулардан бири XIX аср охири ва XX аср бошида яшаган Мулла Холиқберди Охунд домла. У “Жомеъ” масжид-мадрасасини бошқарган, шаҳарнинг бош имоми бўлган. Баъзи ғаламислар Қуръони каримни қисқартириб нашр этмоқчи бўлишганида Мулла Холиқберди Охунд қатъий қарши чиқади.

Сомеъ Махсум. XIX аср охири ва XX аср бошида яшаган. У кишининг ўғли Абдуфаттоҳ Махсум, набираси Зиё Махсум ҳам кейинроқ илмлари билан халқ хизматида бўлишган.

Абдумажид қози домла. Минг тўққиз юз тўққизинчи йили Андижонга биринчи бор қози бўлади. 1913 йили иккинчи муддатга қозиликка сайланади.

Мулла Қобул Охунд домла. XX асрнинг 20-йилларида Андижоннинг етакчи уламоларидан бўлган.

Мулла Юнус Охунд домла “Абдурахмон офтобачи” мадрасасини бошқарган.

Совет даврида Андижонда маърифатга интилиш тўхтаб қолгани йўқ. Ўтган асрнинг 30-йиллари Содиқ Халфа, Муҳаммад Сиддиқ Махсум бу маънавий силсилани давом эттиришди.

Болалигимиз кечган худди шу йиллари Ҳабибуллоҳ ака исмли кўзи ожиз қори бўларди. Андижон бўйича кўзи ожиз қорилар унинг ҳузурига илм ўрганиш учун келишарди. Айниқса, жума намози кунлари саккиз-ўнталаб кўзи ожиз илм толиблари бир-бирининг этагидан ушлаб олганча, тизилишиб

юришларини кўп кўрганман. Туғишган акам ҳам у кишидан дарс олган.

Қирқинчи йилларда Раҳматулло қори (Элакчи қори), Нажмиддин қори элга кўп хизматлар қилишган. 1943 йили Андижонда очилган саноклигина масжидлардан бирида Аминжон Махсум почча имом-хатиб бўлиб ишлади. У Мулла Холиқберди Охунд домланинг қизига уйланган эди. Шу кишининг ўғли Мўмин қори ўтган асрнинг 50 — 60 йиллари илм толибларига устоз бўлди.

— **Сайфиддин ака, сиз Бобур номидаги илмий сафар аъзоларидан бирисиз. Бу сафар қандай натижаларга эришди?**

— 1992 йили геолог олим Зокиржон Машрабов ташаббуси билан Андижонда Бобур номидаги халқаро жамғарма ташкил этилди. Жамғарма ҳайъатига аъзо бўлдим.

Бобур номидаги илмий-амалий сафар аъзолари илк бор Саудия Арабистонига сафар қилдик. Иккинчи бор 1992 йил ноябрда уюштирилган сафарда Афғонистонгача бора олдик. Ниҳоят, 1993 йилги илмий сафаримизда икки ой давомида Афғонистон, Эрон, Покистон, Ҳиндистонни кездик. Бобур ва бобурийлар ҳақида янги маълумотлар топишга, китоблар олиб келишга муваффақ бўлдик. Андижоннинг Боғишамолида “Бобур ва маданият” деган музей ташкил қилинди. Бу музей йилдан-йилга бойиб борапти.

Бу илмий сафарлар менинг ҳаётимда ҳам алоҳида саҳифа очди. Илмий-ижодий режаларим бойиди. Жумладан, “Саёҳатнома” китобим чиқди.

Сафар баҳона, Мовароуннаҳрдан чиққан, номи мусулмон Шарқига маълум, илмий, адабий салоҳияти билан дунёга танилган бошқа миллатдошларимиз изларини изладик. Улуғ боболаримиз оёқ изларини зиёрат қилдик.

Сафар кўзланган ишлар доирасини кенгайтирди. Улуғларимиз қабрини обод қилиш ҳам

бизнинг ишимиз деган фикрга келдик. Алишер Навоий, Абу Райҳон Беруний, Аҳмад Фарғоний, Мавлоно Лутфий, Раҳимбобо Машраб каби хорижда ётган олиму фузалоларимизнинг қабрларини обод қилиш лойиҳаси ишлаб чиқилди.

— **Билишимизча, сизнинг четда яшайтган миллатдошларимиз тақдирига қизиқишингиз сафар доирасидан ташқарига ҳам чиқди. “Бухорийлар қиссаси” китобингиз ёзилиши ҳақида гапириб берсангиз.**

— Биринчи марта Саудия Арабистонига борганимда қулоқлаштириш касофати билан юртимиздан кетиб қолган ўзбек хонадонларида меҳмон бўлишимга тўғри келди. Шунда бу ерда қанча ўзбеклар яшашига қизиқдим. Улар беш мингдан ортиқ экан. Тақдирлари мени қизиқтириб қўйди. Ўзбеклар ҳаётини ўрганиш ниятида, 1995 йили бу мамлакатда ўттиз олти кун, кейинги йили яна бир ойча бўлдим. Кўрган-эшитганларимни ҳар кунни ёзиб бордим. Ниҳоят, Саудия Арабистонидан гилар мақсадимни тушуниб, шароит яратиб беришди. Мен 1997 йили 2 январидан 4 апрелигача Саудияда яшадим, бу мамлакатни кезиб, ўзимни қизиқтирган саволларга жавоб топдим. Кўрган-билганларим асосида “Бухорийлар қиссаси” китоби юзага келди. Лекин чет элда истиқоматда бўлган ватандошларим ҳақида айтадиган нарсаларим ҳали анча-мунча.

Дейлик, ҳижратда яшаб ижод қилган ватандош шоирларимиз бор. Шулардан бири Минҳожиддин Махсум. “Ғамгин” тахаллуси билан шеърлар ёзган. Бу инсон Мулла Холиқберди Охунд домланинг набираси бўлади. У киши Тоиф шаҳри касалхонасида даволанаётганини эшитиб, кўришга бордик. Катта ўғли Шайх Мажидиддун (Маккада қози бўлган) Жиддадан Тоифга олиб келган экан. Жуда самимий суҳбат бўлди. Шунда мен унга мурожаат

қилиб: “Сиз “Ғамгин” та-халлуси билан ижод қил-дингиз, у Ватан ғами эди. Мана, юртимиз озод бўлди. Энди тахаллусин-гизни ўзгартирсангиз бўлмайдими?” дедим. Шоир чиройли бир жил-майиб қўйди. Кўп ўтмай дунёдан ўтди. Жанозасига қатнашдик. Тупроққа қўйиб келганимиздан кейин ўғли менга бир қоғозни бериб: “Дадам мана буни сизга бериб қўйишимни тайинлаган эдилар”, деди. Қоғозда араб алифбосида шундай сатр ёзилган эди: “Ғамги-но, шуқр айлагин, бўлди бу кун Хуррам отинг”. Бу хат шоирнинг таклифим-га жавоби эди. Комил Абдулла Тошқин, Маҳжурий Андижоний шундай шоирлардан. Маҳжурийнинг девони қўлимда турибди.

— **Ҳозир фақат шу иш-лар билан бандмисиз?**

— Киройи тарихчи ўтмишни ўрганишдан тўхтамайди. Улгуриб қоли-шимиз керак изланиш мавзулари бир талай. Шу-лардан бири юртимизда бўлган сўнгги хонликлар-нинг давлат тизими, улар-га советлар қандай барҳам бергани. Бу борадаги ҳақиқатни билишни ис-товчилар кўпчиликини ташкил қилади. Бу мавзу-да жиддий бир илмий тад-қиқот яратишни кўпдан буён орзу қилиб келаман.

— **Олтмиш йилдан буён тарихни ўрганиб келаёт-ган олим сифатида бугун-**

ги ёшларга қандай насиҳат қилган бўлардингиз?

— Ҳар қандай инсоний жамият илм устига қури-лади. Ҳар қандай эзгу ни-ятга илм, имон туфайли етишилади. Илмни диний ва дунёвий деб айириш ҳам жуда нисбий тушун-ча. Менимча, тўғриям эмас. Аслида инсоннинг икки дунёсига ҳам фойда кел-тирадиган ўғит ва тажри-баларгина ҳақиқий илм. Пайғамбаримиз (соллал-лоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилиб: “Илм Чинда бўлса ҳам бориб ўрганинлар”, деганлар. Бу ҳамма замон мусулмонла-рига айтилган ўғит. Демак, узоқ, эътиқоди бўлакча юртларга илм ўрганиш учун бориш ҳам тараққи-ётга йўл очади.

Менинг бир ташвишим — айрим ёшларда илмга нисбатан муҳаббат сўниб қолгандек. Унинг ўрнини арзимас ҳой-ҳаваслар эгаллагандай кўринади.

Бизда новвойлар тан-дирга кўпроқ Қизилқия тошқўмирини ишлатишни хуш кўришади. Чунки Қизилқия тошқўмири-нинг ҳарорати баланд, оз-гина чўғига кўпроқ нон ёпиб олиш мумкин. Бошқа кўмирларнинг ҳарорати паст, қули эса кўп. Мен ёшлар қалби илмга инти-лишда, ўзини бағишлаш-да Қизилқия тошқўмири-дай ҳароратли бўлишини истар эдим.

Муҳаммад ВАФО
суҳбатлашди.

Сайфиддин Жалилов Андижонда туғилган. Ўрта Осиё давлат университетининг шарқшунослик фа-култетида (1947-52) таҳсил олган. Андижон вилоят архивида, Ўзбекистон ФА Тарих институтида, Ан-дижон педагогика институтида ишлаган. Андижон давлат университети профессори, Ўзбекистон та-рихчилар жамияти вилоят бўлими раҳбари.

МЕЪЁР

Бугун кўпчилик меъёрга эътибор бер-май қўйди.

Шу масалада бир танишим билан суҳ-батлашиб қолдим: “Мен касалмидим пар-ҳез қиламан. Гўштми, ошми, тошми — еяве-раман, ошқозон бутун”, деди.

Фаридулдин Атторнинг “Тазкиратул авлиё” китобида ўқиганим ёдимга тушди: “Ҳар ким нафсига топинса, сигинса, нафсини ўзига худо қилиб олган бўлур”.

Сўфи Оллоёр “Саботул ожизин” да: “Агар нафсинг сани емиш бошингдин, На бўлғай фойда ўтмиш ёшингдин”, деб ёзади.

Нафс тузоғи доимо оғзини очиб туради. Эрк берилса, у семириб, эгасини домига тортаверади, охир-оқибат ҳалок этади. Кай-ковус айтади: “Қорин бандаси ва беқаноат одамга парҳез буюрмагин, чунки у қабул қилмас”.

Қуръони каримда: **“Енглар, ичинглар ва исроф қилманглр. Аллоҳ исроф қилувчи-ларни севмас”** (Аброф, 31), дейилган.

Инсоннинг руҳий рағбати заифлашса, моддий рағбати кучаяди.

Юсуф Хос Хожиб нафс бандаларига қарата, “Дард томоқдан киради, шунинг учун нафсингни тий, овқатни бир меъёр-да оз-оздан еб, кам-камдан ич. Аввал ми-зожни билиш керак, кейин унга мос ов-қат истеъмол қилиш лозим. Мизожга кўра овқатланиш одамни ҳайвондан фарқлай-ди”, деб насиҳат қилади.

Меъёр саломатлик посбони. Ҳамиша, ҳар борада меъёр бўлгани яхши.

Абдулҳамид ИСҲОҚОВ,
Халқ таълими аълочиси,
Риштон тумани

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони,
Халқ шоири

Ёрдан айри кечса — ҳар лаҳза абас,
Вафосиз дўстни ҳам дўстим дема, бас,
Кенг жаҳон сен учун бўлмасдан қафас,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Ватан, сен, ҳур, йўлинг шонли...

Ватан

Агар дўстлар эрур содик, бир-бирин қайратиб бўлмас,
Агар қилгил неча фитна, аларни айратиб бўлмас,
Демишлар мору қушни бир қафасда асратиб бўлмас,
Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Ватан деб мен баён қилдим, аё дўстлар, мухаммасни,
Ватанни ким улуғ билди, азиз билдим мен ул касни,
Ватан деб жўш урур эрса кўтаргум бошима хасни,
Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Надомат бирла боққайман ватансизларга ҳар доим,
Эгиб бошини зор йиғлар, агарчи давлати қойим,
Фақир бўлсам-да бор юртим —

тожу тахтим, борар жойим,

Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Боболар кечмишин ҳаргиз фаромуш айламанг, дўстлар,
Ҳақиқат тонги отганда, ани туш айламанг, дўстлар,
Агар ким эътиқодсиздур, ани хуш айламанг, дўстлар,
Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Диёрим Ўзбекистондур, ки андин ифтихорим бор,
Демакким ҳур, адолатлиғ давлати барқарорим бор,
Онамдек меҳрибон, мунис Ватан бор, ғамгусорим бор,
Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

Ватан, сен, ҳур, йўлинг шонли,

қадамни ташлагин шахдам,

Фахрли боққай Абдулло, кўзида шодлигидан нам,
Паноҳингни тилаб Ҳақдин дилида илтижо ҳар дам,
Ватандан айри кўнгилни, билингки, яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

1994 йил

Байрам

Токи тирик экан дунёда одам,
Унга ҳамроҳ эрур гоҳ шодлик, гоҳ ғам.
Эртан не бўлишин билмасман аммо,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Демагил: чопқирдир омадим маним,
Ҳеч қачон беланмас лойларга шаъним,
Устингдан ёзмасдан бир номард ғаним,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Оддий нарсаларни кўзга илмай гоҳ,
Олис юлдузлар деб чекамиз оҳ-воҳ,
Бошингни қотирмай ёнингдаги моҳ,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Оламда базму айш учрар аломат,
Беморга бормикан ундан ҳаловат,
Майлига ёвғон ич, лекин саломат,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Энг аввал тинч бўлсин кўксингда виждон,
Тинч бўлсин элу юрт, Ватан — жонажон,
Ғуборга чулганмай шу еру осмон,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

Яшашнинг завқин сур, сира толмасдан,
Шеъринг ёз, пайсалга энди солмасдан,
Фақат қартайганда севиб қолмасдан,
Тинч ўтган ҳар кунинг, албатта, байрам.

1994 йил

Рух

Кетдинг — фано бўлдинг,
Энди сен учун
Лаҳад гўша бўлса, танҳолик ҳамдам.
Қайдадир бир дўстинг оҳ чекса узун,
Йўқ ердан топилгай қариндошинг ҳам.

Кимдир оромидан чиндан ҳам кечган,
Бир туш деб ўйлайди буларнинг барин.
Кимдир тиригингда қонингни ичган,
Энди сўйлай бошлар хотираларин.

Кетдинг, бари битди, энди қаршингда
Балки очилгайдир поёнсиз худуд.
Балки булут бўлиб турар аршингда
Ҳовлинг ўчоғидан ўрлаётган дуд.

Рухинг самоларда юрса ҳам кезиб,
Унутмас заминда қолган изларни.
Офат-балоларнинг шарпасин сезиб,
Огоҳ ҳам қилгайдир балки бизларни.

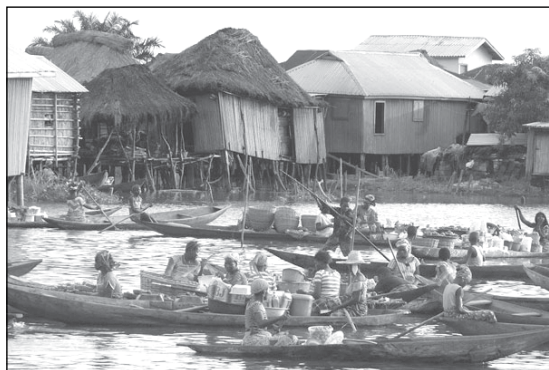
2009 йил 12 июл

БЕНИН РЕСПУБЛИКАСИ

Бенин (собик Дагомея) Ғарбий Африқода, Нигерия жанубида жойлашган кичик мамлакат. У шимолда Буркина Фасо, Нигерия билан, ғарбда Того билан чегарадош. Унинг гуллаб-яшнаши милоннинг ўн учинчи-ўн тўртинчи асрларига тўғри келган. Бенин ҳудуди илгари пойтахт ва юзлаб майда қишлоқлардан иборат эди. Мамлакатни бошқаришда подшоҳ билан бирга йирик амалдорлар ҳам иштирок этишарди. Ўлкада қул савдоси авжига чиққан эди. Одамлар асосан бутларга сифнишар, маҳаллий “дохий”лар айтган гапларга эътиқод қилишар эди.

Майдони: 112622 кв. км.
Аҳолиси: 6,6 миллион киши.
Пойтахти: Порто-Ново шаҳри.
Тузуми: республика.
Давлат бошлиғи: президент.
Маъмурий тузилиши: 6 та вилоятдан иборат.
Йирик шаҳарлари: Котону, Параку, Абомей.
Пул бирлиги: африка франки.

Ўн бешинчи асрда Бенин соҳилларига биринчи босқинчилардан бўлиб португаллар келиб тушишди ва уни қул савдоси марказига айлантиришди. Бениндан тўпланган қуллар дунёнинг бошқа мамлакатларига элтиб сотиларди. Шунинг учун Бенинни “Тутқунлар соҳили” деб аташарди.

Ўн еттинчи асрда ҳозирги Бенин ҳудудида Дагомея давлати таркиб топди. 1890-йиллар бошида Дагомеяни франсуз мустамлакачилари босиб олишди. Бенин ўша пайтда турли ҳукмдорлар, сарой аъёнлари, овчи ва жангчиларнинг бронза ҳайкаллари куйиш билан ном чиқарган эди. 1897 йили инглизлар Бенин пойтахти “Буюк Бенин”ни ишғол қилишганида подшоҳ саройи харобаларидан бронза ҳамда фил суягидан ишланган икки мингга яқин бут ва ҳайкалча топишган.

Ўн тўққизинчи аср охирига келиб Бенинни инглиз мустамлакачилари эгаллаб олишди ва кейинчалик қўл остиларида бўлган Нигерияга қўшиб юборишди. Орадан бир неча йил ўтгач, “Дагомея” номини олган бу мамлакат 1904 йили Франция мустамлакаси бўлди.

1960 йилнинг 1 январида Бенин “Дагомея Республикаси”

номи билан мустақил давлат бўлди. Аммо Бенин халқи кутган тинчлик ва фаровон ҳаёт келмади. Кейинги ўн икки йил ичида мамлакатда ўн марта ҳукумат алмашди ва бешта ҳарбий тўнтар иш

бўлди. 1972 йили ҳарбий-инқилобий ҳукумат ҳокимият тепасига келди. 1990 йил мартидан мамлакат “Бенин Республикаси” деб атала бошлади. Ўша йили декабрда янги конституция қабул қилиниб, ялпи сайловлар ҳам бўлиб ўтди.

Бенин асосан қишлоқ хўжалиги тараққий этган мамлакат саналади. Пахта, ерёнғоқ, мой олинадиган палма, кофе етиштирилади. Яйловларда чорвачилик ҳам хийла ривожланган. Бир неча тўқимачилик, озиқ-овқат, қишлоқ хўжалиги хомашёсини қайта ишлаш корхоналари мавжуд. Мамлакат заминида мармар ва нефт конлари топилган. Чет элларга пахта, хом нефт, палма мойи сотади. Бошқа мамлакатлардан оғир машинасозлик ва кимё саноати маҳсулотлари, дон, ун, пахта толаси ва ип, ёқилғи, транспорт ускуналари, озиқ-овқат сотиб олади. Асосан Мароқаш, Франция, Португалия, АҚШ, Хитой, Гана, Италия, Тайланд, Нигерия каби мамлакатлар билан савдо алоқалари ўрнатган.

Мамлакатда африқоликлардан қирқ икки халқ вакиллари яшайди. Аҳолининг етмиш фо-

ВАТАН ИСИ

изи маҳаллий мажусийлар, 15 фоизи мусулмонлар, яна шунчаси насронийлардир.

Бу ерга Ислон дини ўрта асрларда Шимолий Африқо савдогарлари билан кириб келган. Ҳозир мамлакат пойтахти ва Котону шаҳрида маҳаллий мейморлик усулида қурилган бир неча масжид ишлаб турибди. Бенинда давлат тили франсуз тили бўлгани учун мамлакат мусулмонларини бошқа араб давлатлари фаранг тилида чоп этган диний адабиётлар билан таъминлаб туришади.

Мамлакат радиоси ҳафтасига бир марта диний эшиттириш беради. Куръон ўргатиш мактабларида ёшлар Каломуллоҳ ҳофизлари бўлиб етишяпти. Бенинда диний ходимлар ва имомлар тайёрлайдиган ўқув юрти йўқ, шу боис ёшлар асосан Миср, Ливия, Тунисда таълим олиб келишади.

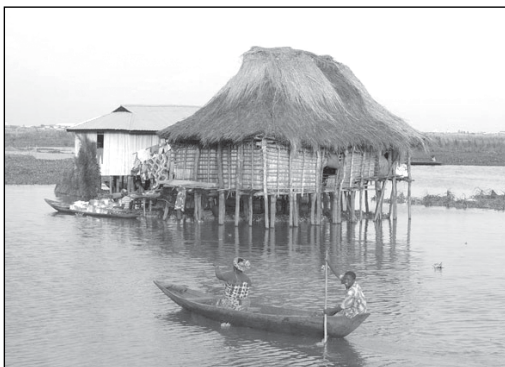
Аҳмад ТУРСУН

Манбалар:

¹ «Страны мира», справочник. Москва, 2003 г. стр. 289-291.

² «Атлас мира», справочник. Москва, 2003 г. стр. 42-43.

³ Интернет сайтлари.

Ўзбекистон мустақил бўлгач, хорижда яшаётган ўзбекларга ота юртга келиш имкони туғилди. Боболарим яшаган тупроққа илк бор қадам қўйганимда кўзёшларимни тиёлмаганман. Ўша дамда дилимни чулғаб олган туйғуларни сўз билан ифодалаб бера олмайман.

Хосият момо исмли бир қўшнимиз бўларди. Ўзбекистон ҳақида, туғилган қишлоғи ҳақида кўп гапирарди. Юртни кўриб, қайтиб борганимда ўша қўшнимиз кийимларимни ҳидлаб-ҳидлаб: “Ватанимнинг иси келяпти”, дегани, олиб борган нарсаларимни юз-кўзига сургани ҳали-ҳануз кечагидай кўз ўнгимда.

Сўнгра Хосият момо менга: “Кўрган-билганларинг ҳақида гапириб бер”, деди ялиниб.

– Қайси бирини айтай?.. – дедим мен. Таассуротларим жуда кўп, қайсинисидан бошлашни билмасдим.

Момо саволга тутди:

– Бизнинг қишлоққа бордингми, болам?

– Ҳа, бордим, ҳатто шириншарбат меваларидан татиб кўрдим.

– Тупроғидан олиб келдингми?

– Олиб келдим.

Кампир юрт тупроғини кўзларига суртди. Сўнг уни рўмолига тугиб, белига боғлаб олди. Кейинги сафар момони йўқлаб борганимда:

– Бардам юрганим сабабини биласанми? – деб сўради.

– Сабаби нима экан?

– Юртимнинг тупроғи белимга қувват, дилимга мадор бўлди...

Хосият момо юз ёшга кириб дунёдан ўтди. Вафоти олдидан шу бир сиқим тупроқни ҳам қабрига қўйишларини васият қилган экан...

Афсус, баъзилар Ватан қадрига етмайди. Менимча, Ватан қадрига Ватандан йироқда

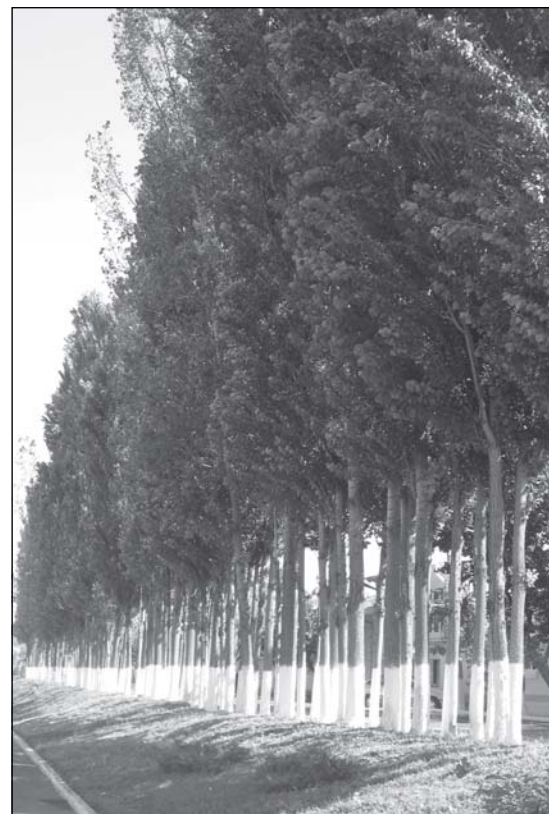
яшаб, соғинч дардини чеккан кўпроқ етади. Бу фикрни Бобур, Фурқат каби боболаримиз қисмати, ўтли ғазаллари ҳам тасдиқлайди.

Ҳазрат Навоий: “Не наво соз айлағай булбул гулистондан жудо”, деб ёзганларида Ватан соғинчини назарда тутган бўлсалар не ажаб...

Мен ҳам умримнинг узоқ заҳматли йиллари берган ҳаётини сабоқларни ҳеч унутолмайман. Турмушдаги зарбаларни Тангрининг бандасига синови деб қабул қилишим шундан бўлса керак.

Дунёда бир-бирдан гўзал, кўркам юртлар кўп. Аммо мен учун Ўзбекистондек гўзал, қадрдон бошқа юрт йўқ. Юртим, истиқлол байраминг муборак бўлсин. Мустақиллигимиз янада мустаҳкам бўлаверсин...

Абдуғани СУЛАЙМОН

ПОЙТАХТ ЙИЛНОМАСИ

Милоддан олдинги иккинчи асрда қадимий Хитой қўлёзмаларида шаҳар ҳақидаги илк маълумотлар пайдо бўлди, турли манбаларда «Ши», «Чоч», «Шош», «Шошкент», «Бинкат», «Таркан» деб тилга олинди.

Милоддан олдинги 175 – 140 йиллар. Шош, Хоразм, Сугдиёни ўз ичига олган Қанғ давлати гуллаб-яшнади.

Милодий 712 – 713 йиллар (ҳижрий 95). Кутайба ибн Муслим фатҳи, Шош ислом билан шарафланди.

819/820 – 855/856 йиллар. Шош сомонийлар сулоласи ҳукмронлиги остида бўлди.

903 – 976 йиллар. Шошлик улуғ муҳаддис ва фақиҳ Абу Бакр ибн Исмоил Қафғол Шоший яшаб, ижод қилди.

1036 – 1144 йиллар. Таниқли фақиҳ ва муҳаддис Абу Бакр Муҳаммад ибн Аҳмад Шоший яшаб, ижод қилди.

1404 йил. Шошда атоқли тасаввуф олими ва давлат арбоби Хожа Аҳрор Валий туғилди.

1723 йил. Тошкентда Ўрта Осиёда илк бор аҳоли ва хонадонлар рўйхатга олинди.

1850 йил. Тошкентда 270 та маҳалла, 310 та масжид, 17 та мадраса, 11 та ҳаммом, 15 та карвонсарой, 11 минг ҳовли ва 150 минг аҳоли бўлган.

1865 йил 17 май. Тошкентни Чор Россияси қўшинлари босиб олди.

1866 йил. Муҳандис М. Колесников илк бор Тошкент шаҳрини режалаш лойиҳасини ишлаб чиқди.

1868 йил. Тошкентда Ўрта Осиёдаги биринчи босмахона ишга туширилди.

1883 йил. Тошкентда илк ўзбекча газит – «Туркистон вилоятининг газити» нашр этилди.

1900 йил. Фарбий Оврупага биринчи сафар қилган тошкентлик савдогар Тожимуҳаммад Исомуҳаммад ўғли Парижда ўтган халқаро кўرғазмада қатнашди, кейин Лондонда бўлди.

1915 йил. Мулла Олим Махдумхўжа Тошкандий қаламига мансуб икки жилдли «Тарихи Туркистон» асари Тошкентда нашр этилди.

1917 йил 14 март. Тошкентлик атоқли маърифатпарвар Мунавварқори Абдурашидхонов бошчилигида «Шўрои исломия» тараққийпарвар зиёлилар ташкилоти тузилди.

1943 йил 20 октябр. Тошкентда Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркменистон мусулмонлари вакиллари қурултойида Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диния назорати (идораси) ташкил этилди.

1968 йил. Қуръони карим нозил бўла бошлаганининг 1400 йиллиги муносабати билан Тошкентда Қуръони карим нашр қилинди.

1968 йил. Тошкентда “Совет Шарқи мусулмонлари” журнали бир неча тилда чиқа бошлади.

1971 йил. Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом институти (маъҳади) ташкил этилди.

1974 йил. Тошкентда атоқли муҳаддис Имом Бухорий туғилганининг 1200 йиллигига ба-

ғишланган тантана ва анжуманлар бўлди. 1998 йили эса улуғ олимнинг 1225 йиллик тўйи ўтказилди.

1977 йил ноябр. Ўрта Осиёда ягона Тошкент метрополитенининг ўн икки километрли биринчи навбати қуриб битказилди.

1990 йил. “Мовароуннаҳр” нашриёти ҳамда “Ислом нури” газетаси ташкил этилди.

1990 йил сентябр. Тошкентда атоқли муҳаддис Абу Исо Термизий туғилганининг 1200 йиллигига бағишлаб халқаро анжуман ўтказилди.

1991 йил 31 август. Тошкентда Ўзбекистон мустақиллиги эълон қилинди ва 1 сентябр Мустақиллик куни, умумхалқ байрами сифатида нишонланадиган бўлди.

1991 йил 28 сентябр. Тошкентда Ўзбекистон катта Миллий боғининг очилиш маросими бўлди.

1999 йил 7 апрел. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонига биноан Тошкент Ислом университети ташкил этилди.

1999 йил июл. “Ҳидоят” журнали ташкил этилди ва чиқа бошлади.

2007 йил. Ислом Конференсияси Ташкилотининг таълим, фан ва маданият масалалари бўйича бўлими АЙСЕСКО (ISESCO) Тошкентни “Ислом маданияти пойтахти” деб эълон қилди.

2007 йил 18 май. Тошкентда Ҳазрати Имом мажмуаси барпо этилди, “Ҳазрати Имом” жомеъ масжидида илк жума намози ўқилди.

Шакллана бошлагани — тахминан милoddан олдинги 200-йил.

Жойлашган ўрни — Ўзбекистон Республикаси (тарихда Мовароуннахр, Турон, Туркистон).

Майдони — 327,9 кв. километр.

Аҳолиси — 2, 2 миллион киши.

Мақоми — Ўзбекистон Республикасининг пойтахти ва сиёсий маркази.

Маъмурий тузилиши — 11 та

партиялар, бошқа жамоат ташкилотларининг марказлари, турли мамлакатлар элчихоналари, БМТга қарашли ташкилотлар жойлашган.

Бош майдони — Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонига биноан 1991 йил 1 сентябрдан Мустақиллик майдони.

Саноати — мамлакатда ишлаб чиқарилаётган жами маҳсулотнинг 30 фоизи пойтахт ҳиссасига тўғри келади. Шаҳарда ўн тўрт тармоққа мансуб уч юздан

Тарихий ёдгорликлари — Тошкентда Ҳазрати Имом мажмуаси, Абулқосим, Кўкалдош мадрасалари, Шайх Зайниддин, Хожа Аламбардор, Юнусхон, Шайх Хованд Тохур, Қалдирғочбий мақбаралари бор.

Маданият ўчоқлари — Ўзбекистон Давлат консерваторияси, 13 театр, сирк, 9 маданият саройи ва 65 маданият уйи, 16 маданият ва истироҳат боғи, шунча музей ишлаб турибди. 166 жамоат кутубхонасининг уму-

ТОШКЕНТ: КЕЧА ВА БУГУН

туман (Бектемир, Мирзо Улугбек, Миробод, Сирғали, Собир Раҳимов, Учтепа, Чилонзор, Шайхонтахур, Юнусобод, Яқкасарой, Ҳамза) ва 493 та маҳалладан иборат.

Тарихи — олдин Шош, Чоч, Бинкант, Шошкент, Мадина-туш Шош номлари билан аталган, XI асрнинг машҳур алломалари Абу Райҳон Беруний, Маҳмуд Қошғарий асарларида “Тошкент” номи билан тилга олинган.

Дини — аксар аҳолиси Ислomга эътиқод қилади. Насронийлар, яҳудийлар, буддачилар ҳам яшайди. «Тарихи Табарий»да ёзилишича, араб фотиҳлари милодий 713 йили Тошкентга Ислom динини олиб келишган. Ҳозир шаҳарда 115 та масжид, Ислom университети ва институти, иккита Ислom ўрта-маҳсус билим юрти ишлаб турибди.

Қамал қилиниши — 1895 йилнинг июн ойида Черняев бошлиқ чор қўшинлари Тошкентни қирқ икки кун қамал қилишди.

Асосий сиёсий марказлар — Тошкентда Ўзбекистон Республикаси президентининг Оқсарой қароргоҳи, Олий Мажлис, Вазирлар Маҳкамаси, шунингдек, ижтимоий ҳаракат ва

ортиқ йирик корхона, 1423 қўшма корхона ва фирма ишлаб турибди.

Транспорт тармоқлари — Тошкент метрополитени, темирйўл вокзали, иккита аэропорт, бир неча автовокзал бор. Тошкентдан МДХдаги ўнлаб шаҳарлардан ташқари 20 дан ортиқ чет мамлакатга учоқлар қатнайди.

Фани — ўтмишда Тошкентдан 110 дан ортиқ аллома, жумладан Қафқол Шоший, Абу Бакр Шоший, Абу Сулаймон Банокатий, Бадриддин Чочий, Хожа Аҳрор Валий, Ҳофиз Кўҳакий каби машҳур сиймолар етишиб чиққан. Ҳозир шаҳарда Ўзбекистон Фанлар академияси, ўнлаб илмий-тадқиқот институтлари ва фан марказлари ишлаб турибди.

Ўқув юртлари — пойтахтда 362 мактаб, 11 гимназия, 23 академик литсей, 55 мусиқа ва спорт мактаби, 30 дан ортиқ олий ўқув юрти, жумладан, 9 университет бор.

мий китоб жамғармаси 13,8 миллион нусха.

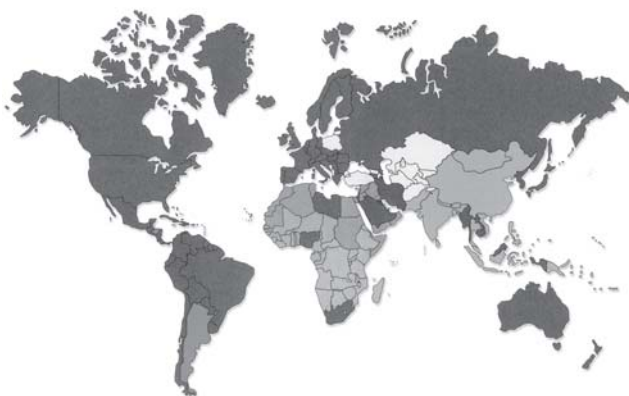
Шифо масканлари — салкам 19 минг ўринли 99 шифохона, 115 поликлиника, 700 дан ортиқ дорихона, 24 даволанишдам олиш уйлари бор.

Спорти — «Юнусобод», «Динамо», «Жар», Голфклуб спорт мажмуалари, кўплаб ўқув-машғулот марказлари, спорт майдончалари, «Пахтакор», «Бунёдкор» каби йирик стадионлари бор.

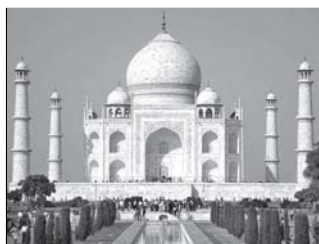
«Ўзбекистон энциклопедияси»нинг 8-жилди (Тошкент, «ЎзМЭ», 2004) материаллари асосида
Аҳмад ТУРСУН
тайёрлади.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Қуёшнинг XXI асрда энг узоқ тутилиши

Шу йил 22 июл куни Осиёнинг турли мамлакатларида миллионлаб одамлар қуёшнинг XXI асрда энг узоқ тутилишига гувоҳ бўлишди. Ҳиндистон ва Хитой ҳудудларида қуёшнинг тўла тутилиши 6 дақиқа 39 сонияга чўзилди. 2008 йил август ойида кузатилган қуёш тутилиши 2 дақиқа 27 сония давом этган эди.

Ҳиндистонлик бир гуруҳ мутахассислар қуёш тутилишини учоқда 8 мил баландликка чиқиб кузатишди. Улар ерга тушишгач, табиатнинг бу ажойиб ҳодисаси осмондан нақадар таъсирчан кўринишини тўлқинланиб гапиришди.

Чехия мусулмонлари

2007 йилги аҳолини рўйхатга олиш натижаларига кўра, мамлакатда ўн икки минг мусулмон борлиги қайд этилган эди. Аммо сўнгги маълумотлар бу юрtda мусулмонлар йигирма мингга яқин, шунингдек, Ислomни янги қабул қилганлар тўрт юз нафардан ортиқ эканини кўрсатди.

Мамлакат мусулмонларининг илк расмий ташкилоти – Ислom жамғармаси 1991 йили тuzилган эди. Биринчи жомеъ 1998 йили Брно шаҳрида, иккинчи жомеъ эса орадан бир йил ўтиб, Прагада очилди. Фақат 2004 йилга келиб, Ислom Чехияда расмий дин сифатида тан олинди.

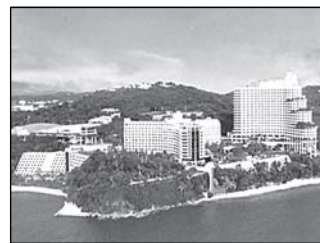
Мусулмонлар сони ортиши билан янги ташкилотлар ҳам тuzилияпти. Масалан, Ислom

ҳамжамияти ташкилоти. Унинг асосчиларидан бири Муҳаммад Аббос Куръони каримни ва “Риёзус солиҳин” ҳадис китобини чех тилида нашр эттирди.

Яқиндагина Ислomни қабул қилган Житка Сервинкова “Facebook” ижтимоий тармоғида “Чехия Республикаси мусулмонлари” гуруҳини ташкил этди. Ҳозир унинг 300 нафардан кўп аъзоси бор.

Украинада Ислom тарихи босқичлари

Украина ФА миллий муносабатлар ва сиёсатшунослик институти катта илмий ходими, фалсафа фанлари номзоди Н. Кириюшенко ушбу мамлакатга Ислom

кириб келиши ва ёйилишининг тарихий босқичлари ҳақидаги тадқиқотини эълон қилди.

Унинг ёзишича, Украинада Ислom динининг узоқ ва мураккаб тарихи бор. Бу табиий ҳолдир, чунки Украина мусулмон ва насроний тамаддунлари ўзаро туташган ҳудудда жойлашган.

Украинага Ислom дини икки йўл билан – шарқдан Булғористон ва Шимолий Кавказ орқали, жанубдан Қирим ва Туркия орқали кириб келган. Мусулмонлар украинларни Ислomга киритишни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйишмаган. Бундай режа тўғрисида маълумот учрамайди.

Украинада Ислom дини ёйилишини бир неча босқичга ажратиш мумкин: биринчи – танишув даврида маҳаллий аҳоли тижоратчилар, сайёҳлар тимсолида Ислom дини билан илк бор танишади. Иккинчисини ҳарбий юришлар даври, дейиш мумкин. Ўзбекхон даврида Ислomни расман қабул қилган халқ-

ларнинг Қиримда ўтроқлашуви, ҳозирги Каменеск-Подолск, Аккерман, Азов, Очаковада турк ҳарбийларининг пайдо бўлиши шу даврга тўғри келади. Учинчи даврда Ислом дини халқларнинг миллий ўзлигини сақлаб қолиш омили бўлиб майдонга чиқади. Исломий эътиқод ғайримусулмон халқлар орасида уларнинг миллий хусусиятларини сақлаб қолишларига ёрдам берди. Тўртинчи – ҳозирги босқичда эса туб шарқийславян халқлари – украинлар ва руслар орасига Ислом дини кириб келаётгани кузатиляпти. Энди Ислом дини халқларнинг миллий ўзликни англаш, одамларнинг шахсий дунёқарашларини белгилаш жараёнларига қўмаклашувчи омил сифатида намоён бўлаётир.

Туя сутидан шоколад

Бирлашган Араб Амирликлари пойтахти Дубай шаҳрида туя сути – қимрондан шоколад тайёрловчи янги корхона ишга туширилди. Бу янги ширинликнинг нозик таъми, бетақрор ҳиди бор.

Лойиҳа бош ижрочиси Мартин ван Алмсиқ айтишича, янги шоколад Саудия Арабистони, сўнгра навбати билан Баҳрайн, Қувайт, Қатар, АҚШ дўконларида сотувга чиқарилади. Кейинроқ Москвага ҳам келтирилиши кўзда тутилган.

Мутахассислар айтишича, туя сутида дармондорилар сигир сутидагидан беш баравар кўп, ёғ эса кам бўлар экан.

Қочоқлар тўғрисидаги қонун

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг қочоқлар ишлари бўйича олий комиссияси раҳбари Антонио Гуттиеррес: “Халқаро ҳамжамият Ислом дини ва мусулмонларнинг 14 асрдан ортиқ тарихга эга бўлган саховат, меҳмондўстлик аънаналарини қадрлаши, қочоқлар тўғрисидаги замонавий қонунчиликка қўшган ҳиссасини муносиб баҳолаши керак”, дея таъкидлади.

Антонио Гуттиеррес билан Қоҳира университети профессори Аҳмад Абдул Вафо ўтказган тадқиқотлар натижасига қўра, қочоқ-

ларга алоқадор кўп қонунлар асоси Ислом динининг саховат ва бағрикенглик ғоялари асосида ишлаб чиқилгани маълум бўлди.

Ҳозир бу қонунлар турли минтақаларда БМТнинг ўн миллионлаб қочоқлар тақдирини тартибга солишда асос бўляпти.

Қўқалдош мадрасаси таъмирланди

Тошкентнинг 2200 йиллик тўйи арафасида шаҳардаги меъморий ёдгорликлар, жумладан, Қўқалдош мадрасаси таъмирдан чиқарилди. Мадрасада икки чеккадаги мезана таъмирланди, пештоқ ва деворлар шар-қона услубда қайтадан безатилди, янги дарвозалар ўрнатилди. Мадрасани бу сафар Тошкент, Самарқанд, Фарғона ва Хоразм халқ усталари ҳамкорликда таъмирлашди.

Қўқалдош мадрасаси XVI асрда эски Тошкент марказидаги Регистон мажмуасининг бир қисми, уч қаватли иншоот бўлган. Аммо 1966 йилги zilзилада бузилган учинчи қаватни қайта тиклаш мақсадга мувофиқ кўрилмаган.

Тарихий бинода ҳозир Қўқалдош Ислом ўрта-маҳсус билим юрти фаолият юритяпти.

“Террорчиликка қарши уруш” атамаси ишлатилмайди

Президент Барак Обама маъмурияти (АҚШ) энди “террорчиликка қарши ялпи уруш” атамасини ишлатмайдиган бўлди. Чунки бу мураккаб атама АҚШга нисбатан террорчилик хавфи табиатини тўла ифода этмайди. Мамлакат миллий хавфсизлик вазири Жанет Наполитано шу ҳақда маълум қилди.

“Террорчиликка қарши уруш” атамаси мусулмон мамлакатлари ҳудудида уруш ўчоғини қизитган Оқ уйнинг собиқ раҳбари Жорж Буш маъмуриятида фаол ишлатилар эди. Мазкур атаманинг қўлланиши АҚШ ва мусулмонлар муносабатларига совуқчилик туширган эди.

Оқ уйнинг ҳозирги сиёсатидаги йўналишлардан бири Вашингтон ва жаҳон Ислом ҳамжамияти ўртасидаги муносабатларни яхшилаш эканини Барак Обама Қоҳирага сафари чоғида таъкидлаб ўтгани маълум.

Инсон қадри азиз, шаъни, ор-номуси дахл-сиздир. Динимиз инсон қадрини эъзозлайди, кишиларни хўрлашдан, кул қилишдан қатъий қайтаради.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ким бир кулни озод этса, Аллоҳ таоло қиёмат кунида қутқарилган инсоннинг ҳар бир аъзоси баробарига халоскорининг аъзоларини дўзахдан қутқаради”, деб марҳамат қилганлар.

Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу хабарни эшитган саҳобалар кулларини озод қилишга шошилишган. Абу Бакр

ларга берилган кишилар тилёғламачиларнинг қармоғига илиниб қолишяпти.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларидан бирида:

“Қайси бирингиз тонгда уйқудан уйғонганида оиласи тинч, тани соғ ва уйида бир кунлик егулиги бўлса, билсин, унда дунёдаги барча неъматлар мужассам экан”, деб марҳамат қилганлар (*Имом Термизий ривояти*).

Яна бир ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Икки неъмат бор, инсон кўп ҳолатларда уларнинг

ИНСОН ҚАДРИНИ ТОПТАМАНГ

Сиддиқ (розийаллоҳу анҳу) каби улуғ саҳобалар пулларини сарфлаб бўлса ҳам кул озод этганлари маълум.

Ислому хур инсонни сотишни тақиқлайди. Чунки хур киши сотиладиган мол эмас.

Абу Ҳурайра (розийаллоҳу анҳу) Пайғамбаримиздан ривоят қилган ҳадиси қудсийда Аллоҳ таоло: “Мен қиёмат кунида уч тоифа кишига – Менинг номим билан қасам ичиб, сўнг хиёнат қилган; хур одамни сотиб, пулни еган; бир инсонни ишлатиб, ҳақини бермаган кишига даъвогар бўламан”, деб хабар беради.

Афсус, ҳамюртларимиз орасида бугун хур одамларни алдаб сотиш билан шуғулланувчи виждонсизлар учраяпти. Уларнинг одамлар ҳақ-хурматини поймол этиб, ёлғон ваъдалар билан, арзимас матоҳ каби сотиб юборишлари нақадар қабих ишдир.

Бундай кимсаларнинг нопок қилмишлари боис ўзга юртларда азоб чекаётганлар оз эмас.

Ҳақ-ҳуқуқларини яхши билмайдиган, тинчлик, тансиҳатлик каби неъматлар қадрига етмай, орзу-ҳавасларга, хомхаёл-

қадрига етмайди: тинчлик ва тансиҳатлик”, деганлар.

Одам савдоси энг ёмон ишлардан бўлгани боис, мамлакатимизда бу қабоҳатга чек қўйиш мақсадида жиддий кураш олиб бориляпти. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг “Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида”ги Қонуни ижросини таъминлаш борасида муҳим ишлар амалга оширилмоқда.

Албатта, бу йўналишда биз, имом-хатиблар ҳам олдимиздаги вазифаларни виждонан адо этишимиз керак. Қаерда бўлмайлик, одам савдоси соғлом жамиятга жиддий хавф солиши, халқимиз, миллатимизга ёт, динимизга зид иш эканини ҳаётий мисоллар ва ишончли далиллар асосида кишилар онгига сингдиришимиз зарур. Зора қабих ишларни қилаётган кимсалар бу жирканчликдан қўлларини тортиб, Аллоҳ таолога чин тавба-тазарру қилишса.

Очиккўнгил юртдошларимизга, катта ҳаёт остонасида турган ёшларга эса: “Қадрингизни билинг, илм ва ҳунар ўрганинг”, деймиз. Ҳақиқатни билган, қалби уйғоқ киши нафсини жиловлай олади. Ризқ Аллоҳдан эканига имон келтириб, ёмонларнинг ваъдасига алданмайди.

Зиёвуддин МИРСОДИҚОВ,

“Саййид Муҳйиддин махдум” Ислому ўрта-махсус билим юрти мудири,

Андижон шаҳар “Жиддаи муборак” жомеъ масжиди имом-хатиби

ҲАДИСЛАРНИНГ ЖАМЛАНИШИ

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларининг бизгача етиб келишида саҳобаларнинг хизматлари беқиёс. Улар Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) зарур масалаларни сўраб ўрганишар ва ўрганганларига амал қилишар эди.

Қуръони карим оятлари ҳадис билан аралашиб кетмасин деб Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Мендан ҳеч нарсани ёзманглар. Ким мендан Қуръондан бошқа нарсани ёзган бўлса, ўчириб ташласин...”, деб буюрганлар.¹ Лекин баъзи саҳобаларга рухсат берилгани ривоят қилинган. Абу Хурайра (разийаллоҳу анҳу) айтади:

“Саҳобалар ичида Абдуллоҳ ибн Амрдан бошқа мендан кўра кўп ҳадис биладигани йўқ эди. Чунки у ёзиб борарди, мен эса ёзмасдим”.²

Шунингдек, Абу Бакр Сиддиқ, Али ибн Абу Толиб, Абдуллоҳ ибн Амр ибн Осс, Жобир ибн Абдуллоҳ Ансорий, Абдуллоҳ ибн Абу Авф, Абу Мусо Ашъарий (разийаллоҳу анҳум) Расуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларини ёзиб борганлари ривоят қилинади.³

Ҳадис ёдлаган саҳобалар вафот этиб, ҳадислар унут бўлиб кетишининг олдини олиш учун ҳадисларни жамлаш ва ёзиб китоб ҳолига келтириш лозим бўлди.

Ҳадисларни китобат қилиш Умар ибн Абдулазиз (раҳимаҳуллоҳ) ташаббуси билан бошланади. У қўл остидаги волийларга ҳадисларни ёзиш ва тўплаш ҳақида фармон юборди.

Умар ибн Абдулазиз юборган фармонлардан бирининг матни Имом Бухорийнинг “Саҳиҳ”ида мавжуд. У Мадина волиийи Абу Бакр ибн Ҳазмага юборилган:

“Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва сал-

лам) ҳадислари қандай ҳолга келиб қолганини кўринг. Уни (жамлаб) ёзинг. Мен илм (ҳадислар)нинг йўқолиб кетишидан ва олимларнинг дунёдан ўтиб кетишларидан хавотирдаман. Бу иш (ҳадисларни ёзиш)ни адо этишда фақат Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларини қабул қилинг. Олимлар... илмни ёйсинлар, билмаганларга ўргатсинлар. Чунки илм яширилмаса, йўқ бўлмайди”.

Абу Нуаймнинг “Тарихи Исфаҳон” асарида келтирилишича, Умар ибн Абдулазиз барча Ислом ўлкаларига шундай фармонлар юборган.

Ҳадисларнинг ёзилишида катта хизмат қилган Муҳаммад ибн Шиҳоб Зухрий Умар ибн Абдулазизнинг ташаббусини тақдирлаб бундай ёзган: “Бизни умаро мажбур қилгунларига қадар илмнинг ёзилишини маъқул деб билмас эдик. Умаронинг бу ишга бош кўшишлари ва мажбурлашлари билан бу ишга киришгач, ҳеч қайси мусулмонни ёзишдан ман этмаслик кераклигига ишонч ҳосил қилдик”.

Тобеинлар даврида ҳадисларни ёзиш саҳобалар давридаги каби кучли рағбат ва ўта диққат билан олиб борилди. Улар бу ишга атрофларидаги кишиларни ҳам ташвиқ қилишди. Имом Омир Шаъбий бундай дейди: “Агар бирор нарса эшитсангиз, деворга бўлса ҳам дарҳол ёзиб қўйинг, бу сиз учун яхши бўлади. Бир куни фойдаси тегади”.

Солиҳ ибн Кайсон дейди: “Зухрий билан бирга илм талабида ўтирдик ва суннатларни ёзамиз деб келишдик. Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) нақл қилинган нарсаларни ёздик. Сўнгра у: “Саҳобалардан нақл қилинган нарсаларни ҳам ёзамиз, чунки бу ҳам суннат”, деди. Мен: “Йўқ”, дедим. Зухрий ёзди, мен ёзмадим. У кўп насага эришди, мен эса йўқотдим”.⁴

Тобеинлардан Саид ибн Жубайр, Башир ибн Наҳийк, Мужоҳид ибн Жабр, Абу Зубайр Муҳаммад ибн Муслим Маккий, Зайд ибн Абу Унайса Раҳовий, Абу Килоба, Айюб ибн Абу Тамима Сижистоний ва Ҳишом ибн Урва ибн Зубайр (раҳимаҳумуллоҳ) ҳадисларни ёзиб “саҳифа” қилишган.

Олимжон МАЗАМОВ,

Қўқалдош Ислом ўрта-маҳсус билим юрти мударрисси

¹ Муслим, “Саҳиҳ”, 7702-ҳадис.

² Имом Бухорий, “Китабул илм”, 113-ҳадис.

³ Бухорий, “Саҳиҳ”, Закот китоби; Насай; Ибн Ҳажар Асқалоний.

⁴ “Тақйидул илм”, 102 – 103, 107-бетлар; “Жомийу байан ал-илм ва фазлуҳу”, 1-жилд, 76-бет.

МАЪРИФАТЧИ ОЛИМ ШАРИФХЎЖА ЭШОН

Ўн тўққизинчи аср маърифатпарвар зиёлиларидан Шарифхўжа эшон Пошшоҳўжа ўғли 1815 йили Тошкент шаҳрининг 4-Мерганча маҳалласида туғилган. Дастлабки таълим-тарбияни оила-сида, сўнг мадрасада олган. Бухорода ўн икки йил илм таҳсил қилгани маълум. Тошкентга қайтиб келгач, Янги маҳалла (ҳозирги Миллий боғ ўрни)да қози бўлади.

“Туркистон вилоятининг газити” муҳбири бундай ёзади: “Илм таҳсил қилиб, хатми кутуб қилгондин сўнгра Тошканд шаҳрига муфтилик мансабига дохил бўлуб, андин кейин Тошканд шаҳрининг Янги даҳасига қози бўлгон эконлар. Андин сўнг Хўқанд хонларидин Маллахоннинг асрида Тошканд шаҳрида қози – раислик мансабига мансуб бўлиб, бир неча йилдин сўнгра хонларни оросида жанжал-низо кўпайиб, мамлакат бетинч бўлгон сабабдин Бухорога боргон эконлар. Ўшал асрадаги подшоҳи Бухоро мазкур мутавафийнинг фазл ва камолларини фаҳмлаб, Бухоро мамлакатига тобеъ баъзи шаҳарларга қозилик мансабига мансуб айлаб, муддати етти йил қозилик лавозимини бажо келтируб юрган вақтларида Тошканд шаҳри ва музофотлари Русияга тобеъ бўлуб тургонларидин хабардор бўлуб... Тошканд шаҳрига қайтиб келгон эконлар” (1904 йил, 5 сентябр).

Шарифхўжа эшон Тошкентга қайтиб келганидан кейин бир муддат “Хўжа Аҳрор Валий” мадрасасида мударрислик қилади, сўнг биринкетин юқорида айтилган мансабларда ишлайди,

охири аҳоли талаби билан Шайх Хованд Тоҳур даҳасига қози этиб сайланади.

Шарифхўжа бу лавозимда маҳаллий халқнинг руслар билан муносабатини яхшилаш пайига тушади. “Душманни енгмоқчи бўлсанг, илм-хунарни ўрган, кураш сир-синоатини бил” деган ақидага амал қилиб, даҳада илк бор рус-тузем мактабини очади. Тошкент шаҳрини махсус ўрганган рус этнографи А.Добросмислов бундай ёзади: “1884 йилнинг 19 декабрида шаҳарнинг маҳаллий аҳоли яшайдиган қисмида болаларга русча саводни, ўқиш-

ёзишни ҳамда арифметикадан тўрт амални ўргатиш учун дастлабки рус-тузем мактаби очилди. Бу мактабнинг очилишида катта қийинчиликлар рўй берди ва у фақат Шайх Хованд Тоҳур даҳа қозиси Шарифхўжа туфайлигина очилди. Шарифхўжа икки ўғлини, икки-уч неварасини, уч жиянини ва бошқа яқин қариндошларини шу мактабга берди” (А. Добросмислов. “Тошкент в прошлом и в настоящем”. 1912 г. стр. 203).

Шарифхўжа Эшоннинг илмий-адабий фаолияти ва инсоний фазилатлари ҳақидаги дастлабки маълумот шоир Фурқат хотираларида учрайди. “Хўқандлик шоир Зокиржон Фурқатнинг аҳволоти, ўзи ёзгон хотираси”да бундай дейилган: “Жаноби асолат дастгоҳи Шарифхўжа эшонким, Тошканд вилоятининг аъламул уламосидурлар ва нечанд йил қазо маснадида жулус этмишлари ўзга мамлакатларга ҳам маъруф ва машхурдир. Ул шарафул вужуднинг суҳбати файзбахшилариға мушарраф ўлуб, насойиҳи нур фавойидлари дурри лаолийсидин кўнглум ҳуққаси мамлу бўлди ва аҳволимға тафаҳхус юбориб, қарам юзидин навозиш кўргузуб, истифсори ҳол қилдилар. Чун таъбимда шеърдин асар кўруб, ҳатто бир-икки фазал манзурлари ўлуб, тахаллусимдин бирмунча сўз ароға тушти. “Фурқат” иборатиким, маъниси “жудолиғдур”, хосият боисидин марғуб кўрунмомиш, бу аснода дигар тахаллус илтимос айладим, эрса қоф бори гарони “Фурқат” белидин олиб, хурмат юзидин ҳарфи “Ҳо” дохил айлаб “Фарҳат”га табдил қилдилар. Фақир бу тахаллусни ҳумоюн кўруб, фол қилдим. Алҳамдулиллаҳким, муборак натижалар ҳосил бўлди. Баъдазон бу лақаби тоза ва жадид абётлар бирла иштиҳор топти. Мундин бошқа атроф ва акнофдин бир неча фазилатпаноҳ одамлар мажлислариға лойиқ ва муносиб кўруб, суҳбати файз асарларидин баҳраманд қилдилар” (Фурқат. “Танланган асарлар”. II жилд. Тошкент. 1959. 126 – 127-бетлар).

Мавлоно Фурқат тавсифидан Шарифхўжа эшон ниҳоятда билимдон, шоиртаъб, зарофатли киши бўлгани сезилиб турибди. Абиралари Жўраҳон Хўжахонов бир куни каттагина китоб келтирдилар. Очиб ўқисам, Амир Умархон саройидаги машхур шоирлардан Фазлий тузган “Мажмуаттуш шуаро” китобининг 1876 йили кўчирилган нусхаси экан. Тўплам китобат санъатиға

қўра тузила бошлаган, лекин охирига етказилмаган. Муқова ички қисмининг юқорисига китоб сотиб олинган йил ва нархи битилган, остига “Шарифхўжа қози”, деб имзо чекилган эди. Мен Жўраҳон акадан, яна китобларидан борми, деб сўрадим. У киши: “Катта бобомизнинг бой кутубхоналари бор экан, китоблари жуда кўп бўлган экан, қариндош-уруғ, фарзандлари ўртасида тарқалиб кетган, бизнинг қўлимиздагиларини дадамни қамашганида олиб кетишган”, деб жавоб берди. Бу далил миссионер Н.Остроумовнинг Ўзбекистон Марказий Давлат архивида сақланаётган “Кундаликлар”ида ҳам таъкидланган.

Маълумотларда келтирилишича, Шарифхўжа қозининг Орифхон, Маъруфхон, Ашрафхон, Ҳасанхон, Хайридинхон, Садриддинхон, Азмиддинхон (Низомиддин) исмли етти ўғли, Шокираҳон, Саидахон, Ёқутхон, Мушаррафхон исмли (яна бир қизларининг исмини биладик) беш қизи ва етмиш набираси бўлган. Катталари – Одилхон Шайх Хованд Тохур даҳасига қози, Ашрафхон Тошкент вилоятига қарашли уч бўлис қозиси, Маъруфхон – ариқоқсоқол, Хайридинхон – аълам, Садриддинхон муфти, «Фуқаҳо» жамияти раиси, Азмиддинхон – шахмат бўйича Ўзбекистон ғолиби бўлган. Ҳасанхон қандай вазифада ишлаганини биладик.

Тошкент шаҳрига Путинсев ҳоким бўлган даврда адолатсизликлар кучаяди. Бу ҳолат айниқса 1892 йили шаҳарга вабо тарқалган пайтда яққол кўзга ташланиб қолади. Тошкент аҳолисига яхши хизмат қилган Инъомхўжа оқсоқол Умриёхўжа ўғли ўрнига одамларга ёқмаган Муҳаммад Ёқубнинг тайинланиши халқ норозилигига сабаб бўлади.

Халқ ҳаракатига Азизлар эшон, Абулқосимхон эшон ва Шарифхўжа қози раҳбарлик қилишган. Унда Шарифхўжа эшоннинг ўғиллари Орифхон, Ҳасанхон, Маъруфхон, Ашрафхон ҳам фаол иштирок этишгани суд ҳужжатларида қайд этилган.

Етмиш беш ёшда бўлган Шарифхўжа қози кўзғолонга раҳбар бўлгани учун нишонлардан маҳрум этилади ва уч йилга Аштархон (Асраҳан) вилоятига сургун этилади. Аммо қарилги инобатга олиниб, Туркистон Ҳарбий Округ суди муваққат Раисининг 1892 йил 14 декабр қарори билан «Шарифхўжа Пошшоҳўжаевни Давлат тартибини ва тинчлигини сақлаш чоралари қонунига мувофиқ бир йил муддатга яшаб турган жойидан сургун қилиш»га ҳукм чиқарилади (*Ўзб.МДА. ф. 723.р. 1, 2-иш*).

Шарифхўжа Эшон аввал Сирдарё, кейин Хўжанд шаҳрига бир йилга сургун қилинади. Аммо орадан икки йил ўтгачина Тошкентга қайтиб келишга рухсат берилади (*Ўзб.МДА. Ф 723, р. 1, 4-иш*).

Шарифхўжа Пошшоҳўжа ўғли 1904 йил 24 март куни салкам тўқсон ёшда вафот этади ва эртасига Шайх Хованд Тохур мақбараси ёнига дафн қилинади. Вафоти яқинлашганини сезган олим Сирдарё ҳарбий губернаторига мурожаат қилиб, зикр этилган мазорга дафн этилишга рухсат олган экан. Чунки ўшанда мазорни чор ҳукумати ёпиб қўйган экан.

Жанозада ўн мингдан ортиқ киши қатнашади. Мухбир бундай ёзади: “Одам кўплигини камина муҳаррир газет шул тариха кўрдимким, мутавафвий жаноб ҳавлиларидин то мазор файзул анвор ҳазрат Шайх Хованд Тохурдаги қабристонгача катта кўчада одам тўлиб, юрмоққа ва ўтмоққа ҳеч имкон бўлмабдур”.

Сирождин АҲМАД

Қишлоқ аҳлига эҳсон

Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили муносабати билан жойларда қишлоқ аҳли турмушини яхшилашга, кам таъминланган оилаларни қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор берилляпти. Ўзбекистон мусулмонлари идораси ҳам бу хайрли ишга ҳисса қўшмоқда. Жумладан, июл ойида ЎМИ ҳисобидан ўн икки миллион сўм ажратилиб, Фарғона, Наманган ва Андижон вилоятларидан ёрдамга муҳтож ўн беш оилага қорамоллар, товўқлар эҳсон қилинди.

Муҳаммадназар ҚАЮМОВ,

масжидлар бўлими мудири

Мисрлик меҳмонлар

24 июл куни Миср Араб Республикаси қишлоқ хўжалик вазири Аҳмад Хуршид бошлиқ меҳмонлар гуруҳи Ҳазрати Имом мажмуасига ташриф буюришди.

Меҳмонларга ҳамроҳлик қилган ЎМИ халқаро алоқалар бўлими мудири Саидбахром Фуломов, кутубхона мудири Обиддин Элтоев “Мўйи Муборак” музейида сақланаётган Ҳазрати Усмон Мусҳафи, Бароқхон мадрасаси, Қафқол Шоший мақбараси тарихи ҳамда 2007 йили бунёд этилган “Ҳазрати Имом” жомеи, Тошкент Ислом институти бинолари ҳақида сўзлаб беришди.

Илёсхон АҲМАД,

халқаро алоқалар бўлими ходими

ЧИТ КҲЙЛАКНИНГ ЧИРОЙИ

Ҳовлимиз ўртасидаги нашвати остига қўйилган сўрида Файзинисо бувим ўтирардилар. Олдларига бориб саломлашдим, ҳол-аҳвол сўрадим.

— Шукр, — дедилар бувим бошларидаги оппоқ чит рўмолларини тузата туриб.

— Сизга иссиқлик қилмаяптими бу ер, салқинроқ жойга кирсангиз бўларди, — дедим елпиниб.

— Ҳе, болам, менинг бошим ва эгнимда соябоним бор, иссиқни ўтказмайди, — дедилар завқ билан кулиб. Бувимнинг болаларча қувноқлик билан қилган ҳазилларини кейин тушинибман. Чит матодан тайёрланган рўмол ва эгниларидаги қўйлакка шама қилаётган эканлар.

Бувим билан суҳбатимиз тугамасидан эшик очилиб талаба жияним Зебохон кириб келди. У бувимга катта набира. Саломалиқдан кейин бувим:

— Ҳа, қизим, қоп-қора кийиниб олибсан, тинчликми? Ўрнингдан тур-чи, вой шўрим! Бу нима қилиқ? Нега ёни очик бу қўйлакнинг?

— Бувижон, бу ахир мода-ку! Атайлаб “атрез” қилиб тиктирилган! — дея Зебо кула-кула бувимга тушинтира кетди.

— Ҳай-ҳай, даров тикиб олгин ёки талабалар шунақа кийинишадими? Ўтган куни тўйга борганимдям сендақа қизларни кўрувдим-а? Ҳаммаси қора кийинган, худди азага боргандай...

— Ҳозирги қизлар шундай кийинишади-да бувижон, — деди Зебохон кулиб.

— Ҳа, кийинишсин, замондан ўргилай. Лекин ярим ялан-

ғоч кийинган қизларни кўриб уялиб кетаман. Ўзбеклигимизни-ям хор қиляпти булар. Миллий кийимларимиз қандай чиройли. Четга тақлид қилиб, ўзларини хунук аҳволга солишлари яхшими?.. Авваллари оппоқ “батис”, қип-қизил, ҳар хил гулли чит матолардан қўйлақлар киярдик, бирам ярашарди. Ёзда бадан ҳам терламайди, ҳавони яхши ўтказди, соғлом юрасан. Тер ҳидиям келмайди. Айниқса, келинларга оппоқ штампил кийгизиб, оқ рўмол ўратардик, худди Кумушбибига ўхшатиб. Қани энди ўшанақа кийинишлар...

*Чит қўйлакнинг чиройи,
на-да гўзал гулдори .*

*Чит қўйлакни киймаган
бўлар унинг хумори*

*Ҳа-ю читти гул,
ҳа-ю читти гул!..*

*Чит қўйлакка чит босай,
ёр йўлига чим босай,
Ҳа-ю читти гул,
ҳа-ю читти гул!..*

Ёшлик завқи билан куйлаётган бувимга қараб ўша давр одамларини тасаввур қилдим. Чит қўйлакли қизларнинг бир-бирларига “кимники чиройли” деб кўз-кўз қилаётганлари кўз ўнгимда гавдаланди. Чаккаларида ҳидлари димоқларни қитиқлайдиган райҳонлар... айниқса, қалампирмунчоқларнинг ярашиб тургани...

Шундай миллий либосларимиз бўлатуриб, хорижнинг танзимизга ҳам, руҳимизга ҳам мос келмайдиган кийимларига ҳавас қилсак, энг ёмони уларга тақлид қилсак, яхши эмас. Тор кийим қоматга ярашмайди, аксинча, қийнайди. Ўз танасини кўз-кўз қилишдан хунуги бўлмаса керак. Ёшларни ёш деса, катталарга нима бўляпти? Яримта қўйлак билан ишга боришади. Автобусларда тикилиб, нокулай ҳолатлардан шикоят қилишади. Ўзлари сабаб бўлаётган воқеаларга ўзгаларни айбдор қилиб кўрсатишади.

Сунъий хомашёдан ишланган матолар қанчалик чиройли бўлмасин, саломатликка зарар келтиради. Иссиқ кунда ҳаво ўтказмай, баданда тошмалар келтириб чиқаради. Яна қимматбаҳолигига учамиз. Ҳолбуки, миллий матоларимиз ҳам гўзал, ҳам саломатлик шартларига жавоб беради.

“Уй палоси билан, инсон либоси билан”, деганларидек, содда, бежирим кийим инсонни, айниқса, хотин-қизларни янада кўркам кўрсатиши шубҳасиз. У бобо-момоларимиз истаганидай шарқона одобларимизга мос, чинакам гўзал бўлишига нима етсин.

Тўхтаҳон РАҲИМОВА,
Наманган

Рамазонда энг яхши шарбатлар

Бу йилги рамазон иссиқ кунларга тўғри келгани боис, рўзадорлар учун мавсумбоп ичимликлар – шарбатлар тайёрлаш қанчалар савобли. Ҳозир сархил мевалар, тарвуз, қовун каби маҳсулотлар мўл. Сизга айнан улардан турли шарбатлар тайёрлашни тавсия қиламиз.

Тарвуз шарбати

Бир коса шарбат учун 200 грам тарвуз ва оз миқдорда (5 грамча) шакар керак.

Тайёрлаш:

Янги тарвуз ювилиб, кесиб, гўшти пўчоғидан ажратилиб майдаланади. Шарбатини тўла сиқиб олинади. Хоҳишга қараб шакар солиб, 5-10 дақиқа қайнатилади. Совутилган ҳолда ичиш мақсадга мувофиқ.

Қовун шарбати

Бир коса шарбат учун 100 грамга яқин қовун, 10 грам шакар ва 150 грам сув керак (ширин қовунга шакар шарт эмас).

Тайёрлаш: Янги қовун ювилади. Уни уруғ ва пўчоғидан тозалаб, майда бўлақларга бўлиб олинади. Шакар се-

пиб, салқин жойда 2-3 соатга қолдирилади. Сўнг сув қуйиб, 5 дақиқача қайнатилади ва совутилган ҳолда ичилади.

Узум шарбати

Бир коса шарбат учун 100 грамга яқин узум, 10 грам шакар ва 150 грам сув етарли.

Тайёрлаш:

Узум дончалари савоғидан тозаланиб, ювилади. Тайёр қайнаган сувга шакар ва дончалар солиниб, 5-10 дақиқача қайнатилади ва совутилган ҳолда ичилади.

Бу каби бошқа мевалардан ҳам шарбатлар тайёрлаб, ифторлик дастурхонига тортишингиз мумкин. Ўз қўлларингиз билан оилангизга қилган тухфангиз, албатта, ажрсиз қолмайди.

Аллоҳ таолога дуо-илтижо қилиш инсоннинг бандалик ва-зифасидир. Мушкулнинг осон бўлиши, беморга шифо, ёмғир ёғиши, фарзанд тилаш, кундалик ризқ, бахт-саодат ва шу каби нарсалар фақат Аллоҳдан сўралади.

Афсус, одамлар орасида касаллигидан ва омадсизлигидан шумланиб ирим-сиримларга, бидъат-хурофотларга берилиш ҳали ҳам учраб турибди.

БИДЪАТ-ХУРОФОТДАН САҚЛАНИШ

Қабрларга чироқ ёқиш, марҳумлардан ҳожатларини сўраш, сафар ойида тўй қилмаслик, аср вақти қичқирган хўрозни хосиятсиз деб сўйиб юбориш, икки чилла бир бўлмайти, деб ўлик чиққан хонадонга янги туғилган чақалоқни киритмаслик каби ирим-сиримлар халқ орасида ёйилган бидъатлардир.

Таъзия маросимларидаги иримларни-ку, санаш ҳам қийин. “Кир ювди”, “уч”, “етти”, “қирқ”, “қор ёғди” каби динимизда йўқ амаллар, ўликка марсия айтиб, садр тушиб, ўхшовсиз ҳолатлар билан ўзни койитиш айна илмсизликдан келиб чиқяпти.

Исломи дини энгил, бағрикенг ва киши манфаатларини кўрсатган диндир. Мусулмон ҳар хил гап-сўзларга эмас, Аллоҳ юборган диннинг таълимотларига амал қилиши керак. Тўғри йўлга эргашиш кўп ҳолда ўзимизга боғлиқ. Бунинг учун илм ўқиш, моҳиятини уқиш ва амалда бажариш керак.

Динимиз таълимотлари биз инсонлар учун ҳар жиҳатдан фойдалидир.

Мукаррамхон ФОЗИЛОВА

Уста Жамолиддин ҳикояси

Куванинг Толмозоридан миқти гавдали, очик юзли, самимий, содда Жамолиддин ота билан бирга умрага бордик. Ёши бир кам саксон бўлишига қарамай, умра амалларини ёшлардай ҳормай-толмай бажарарди. Меҳмонхонамиз Ҳарамдан бор-йўғи уч юз метр чамаси узокдалиги боис кўнгилни тўқ қилиб кўп вақтимизни ибодатда ўтказамиз. Умра қилиш армонида ўтиб кетган яқинларимиз учун ҳам эваз умра қилдик. Жамолиддин ота уч бора эҳромга кирди. Меҳмонхонага борганимда боисини сўрадим. У жилмайиб:

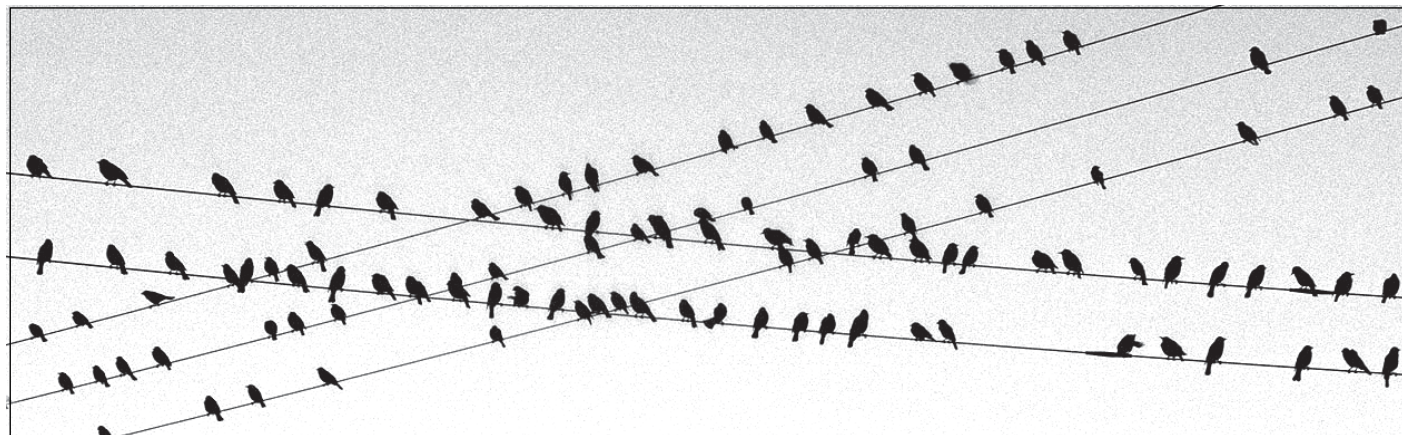
онамизни укаси олиб кетмоқчи ҳам бўлди. Аммо биз, фарзандлар бунга йўл қўймадик. Умрининг охиригача уйимизнинг тўрида бўлди. Уларнинг вафотига ҳам ўттиз икки йил бўлибди. Аммо ҳамон муштипар оналаримиз қалбимизда, хотирамизда... Уларни эслаб соғинамиз, ҳақларига дуодамиз. Аллоҳ таоло менга умра зиёратини насиб қилди, маъсума оналарим учун тавоф қилишни ҳам фарз, ҳам қарз деб билдим...

Отанинг ҳикояси менда ўзгача таассурот қолдирди.

Толиб ТУРСУН,
Фаргона шаҳри

ҳам, юзидан ҳам норозилиги билинмасди. Уларга қараб, шеригимга эътибор бермабман. Ҳушёр тортиб, таржима қилишини сўрасам, сўз бошлади:

“Э ошна, дунёда одам тавба-тазарру қилаётганидан ҳам бахтлироқ ҳолат бўлмаса керак... Нон ташувчи йигит узр сўраб, ёрдамга уринаётганида ҳожинга нима деди, денг: “Ука, сен боравер, хизматдан қолма. Мен бу ишдан хурсандман. Ҳажга келатуриб Аллоҳдан гуноҳларимга каффорат тилаган эдим. Бу шикаст ана шу дуоларимнинг ижобати бўлди. Мен ҳаётимда кўп гуноҳ қилдим. Миллионлаб одамлар ичида сен

— Ҳамманинг битта онаси бўлган, менинг иккита онам бўлган, — деб ҳикоясини бошлади: — Онам Хосиятхон безгак касалидан эрта оламдан ўтди. Ўшанда мен 20 ёшли ўспирин йигит эдим. Иккита укам ҳали ёш. Уйдагилар мени уйламоқчи бўлишди. Рози бўлмадим. Дадамни уйлашимиз кераклигини айтдим. Бошида ҳамма ҳайрон бўлди. Кейинроқ таклифим жўяли эканини англашди шекилли, дадамни қўшни қишлоқлик бир аёлга уйлашди. Бу аёл ўз онамиз каби меҳрибон, ғамхўр чиқди. Биз унинг меҳрини туйиб ўсдик. Бирин-кетин уйланиб, уйли-жойли бўлдик. Дадам билан яқин чорак аср умр кечиришди. Дадам вафот қилгач,

Мусибатда ҳикмат бор

Ҳажга борганимизда Минада содир бўлган бир воқеа менга қаттиқ таъсир қилди. Кечга яқин араб тилини яхши биладиган дўстим билан шайтонга тош отиладиган жой (жамарот)га йўл олдик.

Валасапидга ўхшаш моторчали уловларда йигитлар ҳожилар оралаб нон ташиб юришар эди. Биттаси кутилмаганда бир араб ҳожини туртиб юборди. Ҳожининг чап қўли синиб, ўрнида ўтириб қолди. Шеригим билан воқеа устига яқинроқ бордик. Нон ташувчи жабрдийдага нималардир дер, ҳожи ҳам синмаган қўлини нон ташувчининг елкасига қўйиб, тинмай гапирар эди. Гапининг оҳангидан

келиб менга урилишинг ҳикматсиз эмас. Хатоларимдан ҳасратдаман. Сендан нега хафа бўлай, боравер, укажон...”

Воқеадан мен ҳам ларзага тушдим. Алҳамдулиллоҳ, мусулмонмиз, лекин ҳар қандай имонли ҳам мусибат келган заҳоти ҳикматини англаб ололмайди. Бошимизга бир мусибат келса, дарров айбни бошқалардан қидиришга тушамиз. Ўзимизни унутиб қўямиз. Ҳолбуки, Аллоҳ хоҳламаса, дарахтнинг бир барги ерга тушмаслигини биламиз. Бизга келган мусибат ҳам У хоҳлагани учун содир бўлганини ҳис қилсак эди, балки ҳолатимиз бундан яхшироқ бўлармиди.

Анвар ҳожи БОЙМАТОВ,
Қарши шаҳри

Беш йилда узилган қарз

Бундан беш йил илгари озиқ тишим оғриб қолди. Талабаман, ёнимдаги пул ҳисобли бўлгани учун дўхтирга бормаи юрдим. Оғриқ кундан-кун зўраявергач, дўхтирга учрашга мажбур бўлдим. Даво топиб, жоним ором олди. Лекин хизмат учун тўланиши керак бўлган миқдорда пулим йўқ эди. Эртага ташлаб кетишга ваъда бердим, дўхтир ҳам йўқ демади.

“Ана бераман, мана бераман”, деб юриб қарзим эсимдан ҳам чиқиб кетди. Орадан беш йил ўтди. Бир куни ишхонада ўтириб, “Ҳеч кимдан қарзим йўқми?” деган савол хаёлимга келиб қолди. Бирдан ўша тиш дўхтирининг ҳаққи эсимга тушди. Қўрқиб кетдим: “Ҳаққини бермай, беш йилдан бери у даволаган тишдан фойдаланиб юрибман”. Уни тезроқ топишни кўнглимга тугдим.

Уч кундан сўнг ишхона эшигидан кириб келаётган кишига кўзим тушди. Жуда таниш кўринди. Яқинроқ келгач, унга қарадимۇ ҳайратда қолдим. Бу ўша — мени даволаган тиш дўхтири эди. Идорамизга иш билан келаётган экан.

Шундай қилиб, елкамда оғир тош бўлиб турган қарзимни уздим. Инсон эзгу ишга чин кўнгилдан интилса, унга албатта етишига яна бир бор амин бўлдим.

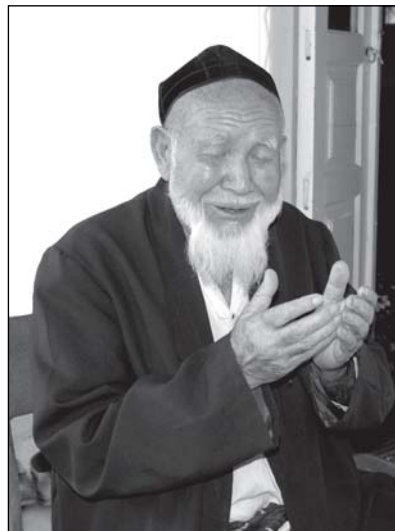
Улуғбек ҒАҒУРОВ,
Кўжон шаҳри

Аллоҳ таоло бандаларининг барча ҳолатларини, улар сўрашса, раво этишини ваъда қилган. Ҳадиси қудсийда бундай дейилган:

“Бандаларим! Ҳидоят қилганларимдан бошқа барчангиз адашгансиз. Шунинг учун Мендан ҳидоят сўранг, сизни ҳидоят қиламан. Тўйдирганларимдан бошқа барчангиз очсиз. Мендан ризқ сўранг, ризқингизни бераман” (*Имом Муслим ривояти*).

ФОЙДАЛИ ВА ОСОН ИБОДАТ

Дуо қалб гулшани ва дунё жаннатидир. Дуо макон, ҳолат ва замонга боғлиқ бўлмаган мутлақ осон ибодатдир. Дуо учун куну тун баробар. Дуонинг фойдаси тирикларга ҳам, марҳумларга ҳам етади.

Дуо Аллоҳнинг фазли билан бало ва мусибатларни бартараф қилади, тушган бўлса, енгиллаштиради ва азобу ҳалокатдан сақлайди. Дуо мўминнинг қуроли. Матлубга етишда дуодан кўра манфаатли, афзал сабаб йўқ.

Умар ибн Хаттоб (Аллоҳ рози бўлсин) айтганлар:

“Менда дуонинг ижобат бўлиши ташвиши йўқ, лекин дуо қилиш ташвиши бор. Аллоҳ таоло кўнглимга дуо қилишни солса, ижобати бирга бўлади”.

Ибн Ҳажар (раҳимаҳуллоҳ) айтади:

“Ҳар бир дуо қилувчига ижобат бўлади. Лекин ижобат турличадир: гоҳо сўраганининг айнан ўзи берилади,

гоҳо унинг ўрнига бошқаси берилади”.

Дуо нафсни поклайди, тамадан асрайди.

Дуо қилувчи марҳаматга шўнғиган бўлади, умиди кучаяди.

Улуғлардан бирлари: “Аллоҳ таоло кимнинг қалбини дуода жамъ қилса, уни қайтармайди”, деган.

Дуо этувчи дуосининг қабул бўлишига шубҳа қилмаслиги, дуосидан олдин бирор яхши иш қилиб, қалб ҳузури билан паст овозда сўраши лозим.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Сизлардан қайси бирингиз дуо қилса, “Эй Раббим, мени хоҳласанг, мағфират эт”, демасин. Сўрашда қатъиятли, рағбатда мустаҳкам бўлсин», деганлар.

Аллоҳ таоло яхши дуоларимизни ижобат айласин, ҳидоятдан адаштирмасин. Омин!

Шаҳобиддин ПАРПИЕВ,

*Асака шаҳар-туман
бош имом-хатиби*

ИМОМ ДОРИМИЙ

Имом Абу Муҳаммад Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ибн Баҳром Ҳофиз ас-Самарқандий Ислому оламида шуҳрат қозонган етук муҳаддислардан биридир. У 798 йили Самарқандда дунёга келган. Худди шу йили Абдуллоҳ ибн Ҳумайд Самарқандга волий бўлиб келгани шарафига унга Абдуллоҳ исми берилди. Доримий нисбаси унинг бобоси Бани Дорим қабиласининг мавлоси бўлганидан дарак беради.¹ Доримийнинг Самарқанд ҳадис мактабидаги ўрнини Абу Ҳафс Насафий асарининг эллик икки жойида зикр этиб ўтган.

Доримий илк таҳсилни Самарқандда олди. Шундан сўнг дунёдаги етакчи илм марказларида, жумладан, Бухоро, Хуросон, Бағдод, Куфа, Восит ва Басра шаҳарларида машҳур олимлардан таълим олди. Дамашқ, Ҳимс шаҳарлари илм аҳли билан учрашди. Имом Доримий ўзига тенгдош Аҳмад ибн Ҳанбал, Яҳё ибн Маъин, Али ибн Мадиний, Ибн Ҳаййўт каби олимлардан ҳам кўп илмларни ўрганди. Абу Ҳафс Насафий унинг Ҳижозда Макка ва Мадина олимларидан ҳам таълим олганини ёзади. У сафари давомида жамлаган илм дурдоналарини ватани Самарқандга олиб келиб, шогирдларига, талабаларга улашди.

Имом Доримий ҳадис илми соҳасида катта тадқиқот олиб борди. Кўп йиллик изланишлар маҳсули бўлган “Ал-Муснад” асари тўққиз мўтабар ҳадис тўпламидан биридир.

Доримий нафақат Самарқандда, балки бутун Ислому оламида ҳадис илми тараққиётига улкан ҳисса қўшган олим сифатида шуҳрат қозонди. Ҳижоз ва Мағриб сафарларида бўлган дабусиялик муҳаддис Зулайм ибн Ҳутайт (вафоти 866 йил) шундай дейди: “Мен Мағриб ноҳияларидан қай бирига кирган бўлсам, ўша ерда Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмоннинг номи Самарқанддагидан ҳам машҳурроқ эди”².

Доримий ўзидан кейин ҳадис илмида пешқадам шогирдларини қолдирди. Улардан бири Абд ибн Ҳумайд Кашший устози Доримийни: “Дунёда Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон каби киши йўқдир”, деб таърифлайди. Аҳмад ибн Ҳанбал мовароуннахрлик бир кишига уч бора: “Сенга ўша саййидни тавсия этаман”, деб уни Доримий ҳузурига йўллайди. Бу эса Аҳмад ибн Ҳанбалнинг Доримийни ишончли муҳаддис деб билганини, ҳадис илмини мукамал эгалламоқчи бўлганлар ундан илм олиши зарурлигига ишора қилганини англатади.

Машҳур муҳаддис Абу Муҳаммад Ражоъ ибн Муражжо Марвазий (вафоти 863 йил) айтади: “Мен Шом, Миср, Ҳижоз, Яман, Ироқ элларини кездим, аммо Абдуллоҳ каби кишини учратмадим”.

Исҳоқ ибн Роҳувайҳ айтади: “Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ўзидаги ва бошқалардаги нарсаларни ҳам ёдлаб олар эди”. Ибн Абу Шайба айтади: “Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон уч нарсада – хотира, ақл ва босиқликда биздан ўзиб кетди”. Абу Зуръа Розий айтади: “Ки-

шилар менга сифатлашган одамни кўрганимда доимо фазилатлари тавсифланганидан камроқ чиқарди, аммо Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмонники тавсифлаганларидан ҳам ортиқроқ бўлиб чиқди”.

Яҳё ибн Абдуллоҳ ибн Молик айтади: “Абдуллоҳнинг орқа-ўнгини ўгириб кўриб билдимки, Аллоҳ йўлида уни ҳеч ким маломат қила олмайди”. Бу сўздан Абу Муҳаммаднинг нафақат илмида, балки тақво ва одобда ҳам беназир бўлгани кўринади.

Абу Шаддод айтади: “Дарҳақиқат, Абдуллоҳ ҳадисда бир денгиздир”. Али ибн Ҳукайм айтади: “Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон имомлардан биридир”. Аҳмад ибн Алавия айтади (афтидан, у Доримий билан бирга сафарда бўлган): “Биз Бағдод ва Райдан чиқмасимиздан уламолар Абдуллоҳнинг ҳузурига келардилар. Нишопурда унинг ҳузурига биринчи келган киши Исҳоқ ибн Роҳувайҳ бўлди”³.

Машҳур муҳаддислар Имом Муслим, Абу Довуд, Термизий, Муҳаммад ибн Башшорлар Имом Доримийдан ҳадис ривоят қилишган. Абдуллоҳ ибн Аҳмад ва Исо ибн Умар Самарқандий у зотдан ҳадис илмида сабоқ олишган.

Имом Доримий ҳижрий 255 йил зулҳижжа ойининг иккинчи пайшанбасида аср намозидан сўнг вафот этган. Жума куни, ҳайит арафасида дафн этилган. Бу милодий 869 йил 16 ноябр кунига тўғри келади.

Руслан ИБОДОВ,

Тошкент Давлат шарқишунослик институти талабаси

¹ “Ансоб”. Т. II. 441–442-бетлар.

² “Қанд”. 1991. 170, 172–173-бетлар.

³ “Қанд”. 1991. 172–174-бетлар.

Тошкент шаҳрида XIX–XX аср бошларида фаолият юритган, аммо турли сабабларга кўра бугунгача сақланиб қолмаган ёки қисман сақланган жомеъ масжидлар ҳақида турли манбаларда маълумотлар учрайди. Улардан айримларини келтириб ўтамиз.

“Пўлатбой Тинчбофий” жомеъ масжиди. XIX асрнинг биринчи ярмида Пўлатбой Тинчбофий Мир Солиҳбой ўғли қурдирган. Масжид ғарбда Исохўжа қозикалон мадрасаси вақф дўконлари билан, шарқ томонда Муҳаммад Расулбек Шоҳбек ўғли мулки ва Шоҳбек саройи билан,¹ шимол тарафда Худойқулибой, Юсуфбой, Хўжам-

Баландмасжид. “Тарихи жадидаи Тошканд”-да ёзилишича, ушбу масжидни Шайхонтоҳур даҳасининг Баландмасжид маҳалласида 1860 – 1862 йиллари шаҳар ҳокими бўлган Қаноат оталиқ Одилбек ўғли қурдирган. 1868 ва 1884 йилги архив ҳужжатлари бу фикрни тасдиқлайди.

Масжидга баланд жойда қурилганиданми ёки иморати баланд бўлгани учун шундай ном берилганми, аниқ айтиш қийин. Чунки ўша даврга оид суратларда масжид баландликда, яна бирида оддий кўча бўйида тасвирланган. Муҳаммад Солиҳўжа ёзишича, масжид гумбази саккиз буржли, айвонларида нақшинкор устунлари бўлган.

ТОШКЕНТ МАСЖИДЛАРИ ТАРИХИДАН

бердибойдан қолган меросий мулклар билан туташ бўлган. “Тарихи жадидаи Тошканд” асарида келтирилишича, масжид Бекларбеги мадрасасининг шимол томонига юзма-юз қилиб, пишиқ гиштдан қурилган. Масжид уч томони айвон билан

ўралган бир неча гумбазли хонақоҳ, дарвозахона, саккизта хужра, минора-мезанадан таркиб топган ва нақшинкор устунлар билан безатилган.

Муҳаммад Солиҳўжа ёзишича, Регистондаги бозор аҳли ва дўкондорлар беш вақт намозни, жума ва ҳайит намозларини шу масжидда ўқишган.

XIX асрнинг 90-йиллари иккинчи ярмида масжидда Миён Фазлий Миён Музаммил Калон ўғли имомлик қилган. “Пўлатбой” жомеъ масжиди XX аср бошларигача ишлаб турган бўлса ҳам, унинг қачон бузилгани ҳақида аниқ ҳужжатларни учратмадик.

Маълумотларга кўра, Пўлатбой Тинчбофий шаҳарда ўнга яқин масжид қурдирган. Жумладан, Охунгузар, Кўштут, Ҳофиз Кўҳакий, Тепа Шоҳнишин, Катта Сағбон маҳаллаларида масжидлар янгидан қурилган бўлса, Хожа Аҳрорнинг Кўнчилик ва Хиштмасжид маҳаллаларидаги масжидларни таъмирлатиб, қайта ишга туширган.

¹ Бу ўринда Муҳаммад Шайбонийхон (1500 – 1510) эмас, Шоҳбек исмли бошқа бир шахс назарда тутилган. Чорҳокимлик даври ҳокимларидан Шебек бўлиши ҳам мумкин.

Қаноат оталиқ мазкур масжидга кўп ерларни вақф қилган.

Шайхонтоҳур тумани Бешоғоч кўчаси 173-уйда жойлашган ва олдин “Кўшмозор” деб аталган масжиднинг ҳозирги номи ҳам “Баландмасжид” дир. У ҳижрий 1277 (милодий 1857 – 1858) йили қурилган.

Эски ўрда маҳалласидаги жомеъ масжид. Ушбу жомеъни таниқли олимлардан Юсуфхон эшон Шоҳ Мансурхон ўғли қурдирган. 1868 йилги қайдномаларга кўра, Юсуфхон эшон бу ердаги тегирмон ва дўкон даромадининг бир қисмини масжидга вақф қилган.

Камолон маҳаллалик Юсуфхон эшон ва отаси Шоҳ Мансурхон эшон номлари “Хулосотул аҳвол” ва “Тарихи жадидаи Тошканд” асарларида қайд этилади. Юсуфхон эшон бухоролик Миён Фулом Қодир Маъсумнинг шогирдларидан бўлган. Юсуфхон эшон Эски ўрдадаги жомедан ташқари Бешоғоч даҳасининг Бойкўча маҳалласида иккита масжид қурдиргани маълум. 1304 (милодий 1886) йилги вақф ҳужжатида “марҳум” деб тилга олинмишича, у кўрсатилган санадан олдинроқ вафот этган.

1-Охунгузар масжиди. Бу масжид Собир Раҳимов тумани Зарқайнар кўчаси 4-берк кўча 39-а, 37-уйларда жойлашган. 1-Охунгузар маҳалласи оқсоқоли Абдуллаҳожи Муҳаммадалиев айтишича, мазкур масжид 1860 йили қурилган.

Ҳижрий 1296 йил рамазон ойида (1879 йил, май) тасдиқланган вақфномада Абдулмажидбой Ҳожимуҳаммадбой ўғли масжидни қурдиргани ёзилган. Ҳозир масжиднинг фақат дарвозахонаси сақланиб қолган.

2-Охунгузар масжиди. Собир Раҳимов тумани Зарқайнар кўчаси 2-берк кўча 2-уйда жойлашган. Ҳозир Тошкент шаҳар “Маданий мерос” хазинаси жойлашган бинони айримлар

“Лайлак” ёки “Лайлакқўнди” масжиди деб ҳам тилга олишади. Сабабини масжид мезанасида лайлак ин қургани билан боғлашади. Охунгузар маҳалласи кексалари айтишича, 2-Охунгузар масжиди олдин “Тул хотин” масжиди деб ҳам аталган экан. Улар сўзига кўра, қадимда бир бой вафот этиб, унинг хотини эридан қолган сармоя эвазига катта масжид қурдирган, шу сабабли аҳоли уни “Тул хотин” масжиди деб атаган. Лекин унинг қадимий “Хотинмасжид”га алоқаси йўқ.

3-Охунгузар масжиди. Бу масжид ҳозир ишлаб турган Охунгузар масжидидир. Таъмирлаш ишлари жараёнида (1990) масжидни Шоҳ Неъматбой Шораҳимбой ўғли 1850 йили қурдиргани аниқланган.

Каллахона жомеъ масжиди. Каллахона жомеъ масжиди Тошкент шаҳри Собир Раҳимов тумани Чақичмон кўчасида (Қизилтут торкўчаси, Чорсу бозори яқинида) жойлашган. Масжиднинг меъморий жиҳатларини XX асрнинг 40-йиллари Т. Страмсова ўрганган. 1953 йили шаҳардаги тарихий ёдгорликлар рўйхатида киритилган. Масжиднинг пештоқли дарвозахонаси, ҳужралари бўлиб, хонақоҳи баланд гумбаз билан ёпилган. Масжид айвони шимолӣ деворига туташ, ғарбий деворда меҳроб бор. Тарихий ёдгорликлар ҳақидаги қайдномаларда масжидни Музаффарбой Абдусатторбой ўғли қурдиргани тахмин қилинади.

Ўктам СУЛТОНОВ,
тарих фанлари номзоди

ҲАЗРАТИ ИМОМ ХИЁБОНЛАРИ

2007 йили бунёд этилган Ҳазрати Имом мажмуаси Тошкент хуснини очди, қадим шаҳримиз янада кўркам бўлди. Мажмуанинг қадим меъморий ечими, кенг, ёруғ хиёбон ва майдонлари юртдошларимизни қувонтирди. Меҳмонларни ҳайратга солди. Бу ерга зиёрат ва томошага келувчилар кўпайди.

Мажмуа қурилаётганида ташриф буюрган Юртбошимиз у янаям обод бўлишини таъкидлаб, қимматли маслаҳатлар берганлари кечагидай ёдимда. Шунга кўра, Тошкент шаҳри ҳокимининг 519-қарори билан бу ерда ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш бўлими ташкил этилди.

Мажмуа майдони салкам ўн гектар. Зиёратчиларнинг гўзал бинолардан, озода йўлак ва хиёбонлардан, ариқчаларнинг зилол сувларидан завқланиб турганини кўриб, кўнглим ўсади. Зеро, бу орасалик бўлимимиз ходимларининг меҳнати туфайли ҳамдир. Фаррошларимиз эртадан кечгача биноларни артиб тозалашади, теваракни чиннидай қилиб супириб-сидиришади. Усталар сал нураган жойни

сувашади, тузатишади. Айниқса, боғбонлар жонкуярлиги туфайли хиёбонлар кўмкўк, дарахтларимиз яшнаб турибди. Мажмуа хиёбонларида 3350 туп манзарали дарахтлар, буталар ва гуллар ўсмоқда. Улар орасида бошқа қитъалардан келтирилган ноёб ўсимликлар ҳам бор. Очиғи, уларни маҳаллий иқлимга мослаштириб, кўкартиришнинг ўзи бўлгани йўқ.

Қадим Тошкент марказида жойлашган Ҳазрати Имом мажмуасига боқиб, кўнглимда бир виқор ва қониқиш туюман. Минора ва гумбазлар тепасидаги зарҳал қуббалар, чинни кошнлар ҳам мустақил юртимиз ўтмиши, нурли бугуни бўлиб, меҳмонларни ўзига чорлайди. Ям-яшил хиёбонлар анвойи гуллар тутиб, мустақил Ўзбекистонимизнинг 18 йиллик, бобо Тошкентимизнинг 2200 йиллик тўйи билан қутлаб турибди. Фурсатдан фойдаланиб, мен ҳам меҳнаткаш халқимизни бу улуғ байрамлар билан чин юракдан табриклайман.

Тўлқин ТЎХТАБОЕВ,
Ҳазрати Имом мажмуаси
ободонлаштириш
бўлими мудири

